

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ที่ ๒/๒๕๕๑

เรื่อง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินการสรรหา และการคัดเลือก
นายอรรถ มงคลนาวิน เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์

คณะตุลาการรัฐธรรมนูญซึ่งทำหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่ง
ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓๒๐ วรรคหนึ่ง ได้พิจารณาเรื่องนี้เสร็จแล้ว จึงได้
มีคำวินิจฉัยดังต่อไปนี้

มูลกรณีเรื่องนี้สืบเนื่องมาจากเมื่อวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ คณะกรรมการสรรหาตุลาการ
ศาลรัฐธรรมนูญ ได้มีมติเลือกบุคคลซึ่งเห็นสมควรได้รับแต่งตั้งเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญผู้ทรงคุณวุฒิ
สาขานิติศาสตร์จำนวนสิบคน และสาขารัฐศาสตร์จำนวนหกคน เพื่อเสนอให้วุฒิสภาพิจารณาคัดเลือก
ตามมาตรา ๒๕๗ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย โดยผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์จำนวนสิบคน
ซึ่งคณะกรรมการสรรหา ฯ ได้เสนอชื่อต่อวุฒิสภานั้นประกอบด้วย

๑. ศาสตราจารย์เกษม ศิริสัมพันธ์
๒. ศาสตราจารย์กนิต ณ นคร
๓. พลโท จุล อติเรก
๔. นายประจิดต์ โรจนพฤษ
๕. นายประเสริฐ นาสกุล
๖. รองศาสตราจารย์วิมลศิริ ชำนาญเวช
๗. นายสวัสดิ์ รอดเจริญ
๘. นายสุจินดา ยงสุนทร
๙. ศาสตราจารย์อิสสระ นิติทัณฑ์ประภาศ
๑๐. ศาสตราจารย์อรรถ มงคลนาวิน

ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ วุฒิสภาได้ดำเนินการเลือกบุคคลซึ่งสมควรได้รับ
แต่งตั้งเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ และสาขารัฐศาสตร์ ตามรัฐธรรมนูญ
แห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๒๕๕ (๓) และ (๔) ตลอดจนได้พิจารณารายชื่อบุคคลซึ่งที่ประชุมใหญ่
ศาลฎีกาส่งมาตามมาตรา ๒๕๕ (๑) ด้วย สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์จำนวนห้าคน วุฒิสภา
ได้ดำเนินการคัดเลือกแล้วได้แก่

๑. ศาสตราจารย์อิสสระ นิตินันท์ประภาส
๒. ศาสตราจารย์อุกฤษ มงคลนาวิน
๓. พลโท จุล อติเรก
๔. นายสุจินดา ยงสุนทร
๕. นายประเสริฐ นาสกุล

วันที่ ๗ มกราคม ๒๕๕๑ นายศรีอัมพร ศาลิกุปต์ และนายปัญญาพล เสน่ห์สังคม ได้เป็นโจทก์ ยื่นฟ้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อให้พิจารณาวินิจฉัยเป็นบรรทัดฐานว่า

๑. ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๕๖ (๓) คำว่า “ศาสตราจารย์” หมายความว่าผู้ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์เท่านั้น ไม่ใช่หมายความว่า รวมถึงผู้ดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์พิเศษ

๒. ให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า การคัดเลือก นายอุกฤษ มงคลนาวิน (จำเลย) ของ คณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มีมติเสนอชื่อจำเลย และที่วุฒิสภามีมติคัดเลือกจำเลย เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มีผลเป็นโมฆะ

โดยโจทก์ได้อ้างอาศัยสิทธิตามมาตรา ๒๘ วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญ ที่ให้สิทธิแก่บุคคลทั่วไป สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาล หรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้ หากมีการกระทำโดยบุคคลหรือองค์กรใดขัดต่อรัฐธรรมนูญ

ต่อมาเมื่อวันที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๕๑ ตัวแทนเครือข่ายองค์กรประชาธิปไตยและองค์กร ประชาชน ได้ยื่นหนังสือต่อนายวันมูหะมัดนอร์ มะทา ประธานรัฐสภา เพื่อขอให้ประธานรัฐสภาใช้อำนาจ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๖ เพื่อนำประเด็นปัญหาคุณสมบัติของ นายอุกฤษ มงคลนาวิน มาพิจารณา วินิจฉัยว่าขัดรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕๖ (๓) หรือไม่ โดยให้เหตุผลว่า นายอุกฤษ มงคลนาวิน มิได้เป็น ศาสตราจารย์อันหมายถึงข้าราชการพลเรือนมหาวิทยาลัยระดับ ๑๐ แต่อย่างไร โดยดำรงตำแหน่งทาง วิชาการเป็นเพียงศาสตราจารย์พิเศษของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเท่านั้น ซึ่งเรื่องนี้เกรงว่าหากปล่อยให้ ประเด็นปัญหาดังกล่าวเป็นที่เคลือบแคลงสงสัยจะเป็นการทำลายศรัทธาของประชาชนต่อรัฐธรรมนูญ ฉบับใหม่

วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๕๑ คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้พิจารณาคำฟ้องของ นายศรีอัมพร ศาลิกุปต์ และนายปัญญาพล เสน่ห์สังคม แล้วมีความเห็นว่า โจทก์ทั้งสองได้ฟ้องคดีนี้ต่อศาลรัฐธรรมนูญ โดยอาศัยมาตรา ๒๘ วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญที่บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพ ที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้หรือใช้สิทธิทางศาล หรือยกขึ้นเป็น

ข้อต่อสู้คดีในศาลได้” ซึ่งตามบทบัญญัติดังกล่าวโจทก์จะฟ้องคดีต่อศาลได้ต่อเมื่อโจทก์ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญได้รับรองไว้ แต่ตามคำฟ้องของโจทก์ไม่ปรากฏว่าโจทก์ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้แต่ประการใด คำฟ้องของโจทก์ไม่ต้องด้วยบทบัญญัติของมาตรา ๒๘วรรคสอง โจทก์ไม่อาจอาศัยบทบัญญัติดังกล่าวมาฟ้องจำเลยได้ ศาลรัฐธรรมนูญจึงไม่อาจรับคำฟ้องของโจทก์ทั้งสองไว้พิจารณา

ต่อจากนั้น นายวันมูหะมัดนอร์ มะทา ประธานรัฐสภา ได้เสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อขอให้พิจารณาวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินการสรรหาและการคัดเลือก นายอุกฤษ มงคลนาวิน เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ พร้อมด้วยความเห็นที่เนื่องด้วยเครือข่ายองค์กรประชาธิปไตยและองค์กรประชาชนได้มีหนังสือร้องขอให้ตนในฐานะประธานรัฐสภาเสนอเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินการสรรหา และการคัดเลือก นายอุกฤษ มงคลนาวิน เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ โดยให้เหตุผลว่าภายหลังที่วุฒิสภามีมติคัดเลือกตุลาการศาลรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๒๕๕ ของรัฐธรรมนูญก่อให้เกิดความสงสัยในคุณสมบัติของ นายอุกฤษ มงคลนาวิน ซึ่งได้รับการคัดเลือกเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ เพราะตามมาตรา ๒๕๖ (๓) ของรัฐธรรมนูญ ได้กำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจะต้องเคยรับราชการในตำแหน่งไม่ต่ำกว่ารองอัยการสูงสุด อธิบดีหรือเทียบเท่า หรือดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าศาสตราจารย์ แต่ปรากฏว่า นายอุกฤษ มงคลนาวิน ซึ่งได้รับการคัดเลือกจากวุฒิสภาให้เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ มีตำแหน่งทางวิชาการเป็นศาสตราจารย์พิเศษของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มิใช่เป็นศาสตราจารย์ที่เป็นข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย

เมื่อพิจารณาคำร้องขอดังกล่าวของเครือข่ายองค์กรประชาธิปไตยและองค์กรประชาชน ประกอบกับข่าวสารที่สื่อมวลชนวิพากษ์วิจารณ์การสรรหาบุคคลซึ่งสมควรได้รับแต่งตั้งเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและการที่วุฒิสภามีมติเลือก นายอุกฤษ มงคลนาวิน เพื่อได้รับแต่งตั้งเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ทำให้เห็นได้ว่าผู้ที่มีความเห็นเกี่ยวกับคุณสมบัติของ นายอุกฤษ มงคลนาวิน แบ่งออกเป็น ๒ ฝ่าย ซึ่งขัดแย้งกัน กล่าวคือ

ฝ่ายแรกเห็นว่า คำว่า “ศาสตราจารย์” หมายความว่ารวมถึงศาสตราจารย์พิเศษด้วย ดังนั้น นายอุกฤษ มงคลนาวิน จึงมีคุณสมบัติเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ ตามมาตรา ๒๕๖ (๓) ผู้มีความเห็นตามฝ่ายแรก ได้แก่คณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและวุฒิสภา ซึ่งคณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้คัดเลือกและเสนอชื่อ นายอุกฤษ มงคลนาวิน ต่อวุฒิสภาเพื่อพิจารณา และวุฒิสภามีมติเลือกให้ได้รับแต่งตั้งเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ฝ่ายที่สองเห็นว่า คำว่า “ศาสตราจารย์” มีความหมายเฉพาะผู้ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ ซึ่งเป็นข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัยเท่านั้น ไม่รวมถึงศาสตราจารย์พิเศษ ดังนั้น นายอุกฤษ มงคลนาวิน จึงขาดคุณสมบัติที่จะเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ การที่คณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีมติและเสนอชื่อ นายอุกฤษ มงคลนาวิน ต่อวุฒิสภาและการที่วุฒิสภามีมติคัดเลือก นายอุกฤษ มงคลนาวิน เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จึงไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ผู้มีความเห็นตามฝ่ายที่สองนี้ ได้แก่ตัวแทนเครือข่ายองค์กรประชาธิปไตย และองค์กรประชาชน ตลอดทั้งประชาชนจำนวนมากที่สนใจและติดตามการดำเนินการสรรหาและการเลือกตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ในฐานะประธานรัฐสภา เห็นว่าปัญหาดังกล่าวเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญของคณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่เป็นผู้พิจารณาคัดเลือกและเสนอชื่อบุคคลต่อวุฒิสภา และวุฒิสภาเป็นผู้พิจารณาคัดเลือกบุคคลดังกล่าวเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา ๒๕๗ ประกอบกับ มาตรา ๒๕๖ ของรัฐธรรมนูญ จึงเป็นปัญหาที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามมาตรา ๒๖๖ ของรัฐธรรมนูญ และเนื่องจากเรื่องนี้ยังไม่มีกฎหมายและระเบียบใดๆ ที่จะยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติได้

เมื่อไม่มีวิถีทางอื่นใดที่จะยุติปัญหาที่อยู่ในความสนใจของประชาชนซึ่งอาจนำไปสู่ความขัดแย้งที่รุนแรง และส่งผลกระทบต่อภาพพจน์ขององค์กรที่ทำหน้าที่สรรหาและคัดเลือกตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญที่จะเป็นบรรทัดฐานต่อไปในอนาคต ในฐานะประธานรัฐสภาโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๒๖๖ ของรัฐธรรมนูญ จึงขอเสนอเรื่องพร้อมความเห็นดังกล่าวเพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยว่า

๑. คำว่า “ศาสตราจารย์” ตามความในมาตรา ๒๕๖ (๓) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มีความหมายรวมถึงศาสตราจารย์พิเศษด้วยหรือไม่

๒. ถ้าศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า คำว่า “ศาสตราจารย์” ตามมาตรา ๒๕๖ (๓) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มิได้มีความหมายรวมถึงศาสตราจารย์พิเศษด้วยแล้ว ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าการเสนอชื่อ นายอุกฤษ มงคลนาวิน ของคณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญต่อวุฒิสภา และการที่วุฒิสภามีมติเลือก นายอุกฤษ มงคลนาวิน เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญนั้น ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้เริ่มพิจารณาเรื่องที่ประธานรัฐสภาเสนอมาเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๕๑ โดยในขั้นต้นคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ได้พิจารณาถึงประเด็นที่ว่า จะรับคำร้องที่ประธานรัฐสภาเสนอมาไว้พิจารณาหรือไม่ ซึ่งที่ประชุมเห็นว่า ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๒๖๖ ได้บัญญัติว่า “ในกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญ ให้องค์กรนั้นหรือประธานรัฐสภาเสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัย” การที่ประธานรัฐสภาเสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัยโดยอาศัยอำนาจตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๖ นั้น ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญดังกล่าว กำหนดให้ผู้ที่เสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ต้องเป็น (๑) องค์กรต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญ (๒) ประธานรัฐสภา และเรื่องที่จะเสนอนั้นต้องเป็นปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญ สำหรับเรื่องที่ประธานรัฐสภาเสนอมานี้ ที่ประชุมเห็นว่าเป็นกรณีที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการของวุฒิสภา และคณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งถือได้ว่าเป็นปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญแล้ว ดังนั้น การที่ประธานรัฐสภาได้เสนอเรื่องนี้ต่อศาลรัฐธรรมนูญ จึงถือว่าการร้องนี้ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญและเป็นเรื่องที่อยู่ในขอบข่ายอำนาจของประธานรัฐสภา ที่จะกระทำได้ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๖ ที่ประชุมจึงเห็นควรรับคำร้องไว้พิจารณาต่อไป

สำหรับปัญหาซึ่งประธานรัฐสภาส่งมานั้น คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้แยกพิจารณาเป็น ๒ ประเด็น คือ

ประเด็นแรก คำว่า “ศาสตราจารย์” ตามความในมาตรา ๒๕๖ (๓) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มีความหมายรวมถึงศาสตราจารย์พิเศษด้วยหรือไม่ ซึ่งคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญโดยเสียงข้างมากเห็นว่า คำว่า “ศาสตราจารย์” นั้น เมื่อได้พิจารณาจากบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะพระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๒๒ แล้ว เห็นได้ว่า ตามมาตรา ๓๔ ของพระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๒๒ ได้กำหนดตำแหน่งคณาจารย์ประจำของมหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นตำแหน่งทางวิชาการไว้ โดยมี ศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ และอาจารย์เท่านั้น นอกจากนั้นในมาตรา ๓๕ ยังได้กำหนดที่มาของศาสตราจารย์ไว้ว่าผู้ที่ดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ได้นั้น จะต้องมิใช่พระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ แต่งตั้งโดยคำแนะนำของสภามหาวิทยาลัยประกอบด้วยจะต้องเป็นผู้มีคุณวุฒิ ความสามารถทางการสอน และมีผลงานทางวิชาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย และเมื่อได้พิจารณาตามความในมาตรา ๔ ของพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๐๓ แล้วเห็นว่า การบรรจุแต่งตั้งข้าราชการและลูกจ้างของมหาวิทยาลัยนั้น ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง ทั้งนี้ กฎทบทวงซึ่งออกตามความในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการ

พลเรือนในมหาวิทยาลัย ได้กำหนดให้การแต่งตั้ง “ศาสตราจารย์” ต้องเป็นไปตามที่คณะกรรมการข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย (ก.ม.) กำหนด ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า การแต่งตั้งบุคคลใดให้ดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ บุคคลนั้นจะต้องผ่านการพิจารณาคัดเลือกจากสภามหาวิทยาลัย และต้องเป็นไปตามที่กฎทบทวงกำหนดด้วย

สำหรับตำแหน่งศาสตราจารย์พิเศษนั้น ตามพระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๓๗ บัญญัติว่า “ศาสตราจารย์พิเศษนั้นจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ แต่งตั้งจากผู้ซึ่งเป็นหรือเคยเป็นอาจารย์พิเศษในวิชาที่ผู้ผู้นั้นมีความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษ โดยคำแนะนำของสภามหาวิทยาลัย” และในวรรคสองได้บัญญัติว่า “คุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับการแต่งตั้งเป็นศาสตราจารย์พิเศษให้กำหนดเป็นข้อบังคับของมหาวิทยาลัย” ซึ่งจะเห็นได้ว่าผู้ที่จะได้รับการแต่งตั้งให้เป็น “ศาสตราจารย์พิเศษ” นั้นจะเป็นหรือเคยเป็นอาจารย์พิเศษของมหาวิทยาลัยก็ได้แต่ต้องผ่านความเห็นชอบของสภามหาวิทยาลัย และต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ข้อบังคับของมหาวิทยาลัยกำหนดไว้

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติของพระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และกฎหมายที่เกี่ยวข้องดังกล่าวแล้ว เห็นได้ว่า ตำแหน่งศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์พิเศษนั้น มีที่มาที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิง และนอกจากนี้ยังเป็นตำแหน่งที่ต่างกันด้วย ประกอบกับเมื่อพิจารณาตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕๖ (๓) ซึ่งกำหนดคุณสมบัติของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญว่า “ดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าศาสตราจารย์” แล้ว คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเสียงข้างมากจึงเห็นว่า คำว่า “ศาสตราจารย์” ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญดังกล่าว หมายถึงเฉพาะผู้ที่ดำรงตำแหน่งทางวิชาการในตำแหน่ง “ศาสตราจารย์” เท่านั้น มิได้หมายความรวมถึง “ศาสตราจารย์พิเศษ” ด้วย

ประเด็นที่สอง คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญโดยเสียงข้างมากเห็นว่าเมื่อที่ประชุมได้มีมติวินิจฉัยว่า คำว่า “ศาสตราจารย์” ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕๖ (๓) มิได้มีความหมายรวมถึง “ศาสตราจารย์พิเศษ” ด้วยแล้ว ดังนั้น การพิจารณาเลือก นายอุกฤษ มงคลนาวิน โดยอาศัยคุณสมบัติที่เป็น “ศาสตราจารย์พิเศษ” เพื่อได้รับแต่งตั้งเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญผู้ทรงคุณวุฒิสถาบันนิติศาสตร์ จึงไม่ตรงตามเจตนารมณ์แห่งบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๕๖ (๓) เฉพาะกรณีดังกล่าว ซึ่งได้วินิจฉัยไว้แล้วข้างต้น

คณะกรรมการศาลรัฐธรรมนูญ
๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๑

นายวันมูหะมัดนอร์ มะทา	ประธานรัฐสภา ประธานศาลรัฐธรรมนูญ
นายมีชัย ฤชุพันธุ์	ประธานวุฒิสภา ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
นายศักดิ์ดา โหมกขมรรคกุล	ประธานศาลฎีกา ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
นายสุชาติ ไตรประสิทธิ์	อัยการสูงสุด ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
ศาสตราจารย์บุญชนะ อัดถาการ	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
ศาสตราจารย์ประเทือง กীরดีบุตร	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
พลโท โกวิท มัชฌมจันทร์	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
ศาสตราจารย์โสภณ รัตนากร	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
นายโอกาส อรุณินท์	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทุกคน**คำวินิจฉัยของประธานศาลรัฐธรรมนูญ**

ตามที่ประธานรัฐสภา ได้มีหนังสือที่ สผ ๐๐๐๑/๒๓๒ ลงวันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๕๑ เพื่อเสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๒๖๖ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ เพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินการสรรหาและคัดเลือก นายอุกฤษ มงคลนาวิน เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญผู้ทรงคุณวุฒิ สาขานิติศาสตร์

สรุปข้อเท็จจริง

๑. คณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ได้มีมติเมื่อวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ คัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ สาขานิติศาสตร์ จำนวน ๑๐ คน และสาขารัฐศาสตร์ จำนวน ๖ คน เพื่อเสนอให้วุฒิสภำทำการคัดเลือกเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ สาขานิติศาสตร์ จำนวน ๑๐ คน ดังกล่าวมี นายอุกฤษ มงคลนาวิน รวมอยู่ด้วย

๒. วุฒิสภำได้ดำเนินการคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิจากบุคคลที่คณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเสนอ โดยแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง ตามมาตรา ๑๓๕ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ เพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบประวัติและความประพฤติ รวมทั้งรวบรวมข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานอันจำเป็น แล้วรายงานต่อวุฒิสภำเพื่อประกอบการพิจารณา

๓. วุฒิสภำมีมติเมื่อวันที่ ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ เลือกผู้ทรงคุณวุฒิ สาขานิติศาสตร์ ๕ คน และสาขารัฐศาสตร์ ๓ คน ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิ สาขานิติศาสตร์ที่วุฒิสภำเลือกเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญนั้นมี นายอุกฤษ มงคลนาวิน รวมอยู่ด้วย

๔. เมื่อนายอุกฤษ มงคลนาวิน ได้รับเลือกเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจากวุฒิสภำแล้ว ได้มีผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับมติของวุฒิสภำเป็นจำนวนมาก เช่น องค์กรประชาธิปไตย องค์กรประชาชน และสมาพันธ์ประชาธิปไตย เป็นต้น โดยผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับมติของวุฒิสภำดังกล่าว เห็นว่า นายอุกฤษ มงคลนาวิน ไม่มีคุณสมบัติที่จะเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้ เพราะมิได้เป็นศาสตราจารย์ ตามความในมาตรา ๒๕๖ (๓) ซึ่งหมายถึงผู้ที่เป็นข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัยเท่านั้นมิได้รวมถึงศาสตราจารย์พิเศษที่ นายอุกฤษ มงคลนาวิน เป็นอยู่

๕. ผู้ที่มีความเห็นโต้แย้งมติของวุฒิสภำที่เลือก นายอุกฤษ มงคลนาวิน เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่มีอำนาจที่จะส่งเรื่องพร้อมความเห็นให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย ทำให้สื่อมวลชน สาขาต่าง ๆ เสนอข่าวและวิพากษ์วิจารณ์ไปในทางที่อาจทำให้ประชาชนเกิดความไม่เชื่อมั่นในสถาบัน

รัฐสภาโดยเฉพาะวุฒิสภา และการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ ประธานรัฐสภาจึงอาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๒๖๖ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ส่งเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาด เพราะคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญจะทำให้ข้อโต้แย้งต่างๆ ได้รับการอธิบายอย่างถูกต้อง และจะเป็นบรรทัดฐานในการสรรหาและการคัดเลือกตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในโอกาสต่อไป

ประเด็นปัญหา

การส่งเรื่องพร้อมความเห็นที่ประธานรัฐสภาเสนอต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัย มีประเด็นปัญหาที่จะต้องพิจารณา ดังนี้

๑. ประธานรัฐสภามีสิทธิที่จะส่งเรื่องพร้อมความเห็นให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยหรือไม่
๒. ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจที่จะรับเรื่องที่ประธานรัฐสภาเสนอไว้พิจารณาหรือไม่
๓. คำว่า “ศาสตราจารย์” ตามความในมาตรา ๒๕๖ (๓) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มีความหมายรวมถึงศาสตราจารย์พิเศษด้วยหรือไม่
๔. ถ้าคำว่าศาสตราจารย์ ตามข้อ ๓ มิได้หมายความว่ารวมถึงศาสตราจารย์พิเศษด้วยแล้ว การเสนอชื่อ นายอุกฤษ มงคลนาวิน ของคณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญต่อวุฒิสภา และการที่วุฒิสภามีมติเลือก นายอุกฤษ มงคลนาวิน เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญนั้น ชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือไม่

ข้อพิจารณา

๑. ประเด็นที่หนึ่ง ประธานรัฐสภามีสิทธิที่จะส่งเรื่องพร้อมความเห็นให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยหรือไม่

เกี่ยวกับประเด็นนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๖๖ ได้บัญญัติว่า “ในกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรต่างๆ ตามรัฐธรรมนูญ ให้องค์กรนั้นหรือประธานรัฐสภาเสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัย”

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติ มาตรา ๒๖๖ ของรัฐธรรมนูญดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ผู้ที่มีสิทธิเสนอเรื่องพร้อมความเห็นให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยได้คือ องค์กรต่างๆ ตามรัฐธรรมนูญ และประธานรัฐสภา และเรื่องที่เกี่ยวข้องกับองค์กรตามรัฐธรรมนูญ หรือประธานรัฐสภาจะเสนอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยได้ จะต้องเป็นเรื่องที่เป็นปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ

ในกรณีนี้ประธานรัฐสภาได้เสนอเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยปัญหาที่เกี่ยวกับการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญของคณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และการคัดเลือกตุลาการศาลรัฐธรรมนูญของวุฒิสภา จึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ

ดังนั้น ประธานรัฐสภาจึงมีมติส่งเรื่องพร้อมความเห็นให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยได้

๒. ประเด็นที่สอง ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจที่จะรับเรื่อง que ประธานรัฐสภาเสนอไว้พิจารณาหรือไม่

เกี่ยวกับประเด็นนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๖๖ กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้มีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยปัญหาที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรต่างๆ ตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งองค์กรตามรัฐธรรมนูญหรือประธานรัฐสภาเสนอ

เมื่อประธานรัฐสภาได้ส่งเรื่องพร้อมความเห็นเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย โดยดำเนินการถูกต้องครบถ้วนตามหลักเกณฑ์ที่รัฐธรรมนูญกำหนด และเป็นเรื่องที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญแล้ว ศาลรัฐธรรมนูญจึงมีอำนาจที่จะรับเรื่อง que ประธานรัฐสภาเสนอไว้พิจารณา

๓. ประเด็นที่สาม คำว่า “ศาสตราจารย์” ตามความในมาตรา ๒๕๖ (๓) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มีความหมายรวมถึงศาสตราจารย์พิเศษด้วยหรือไม่

ประเด็นนี้เป็นปัญหาในข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้ทรงคุณวุฒิที่จะเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๕๖ บัญญัติไว้ดังนี้

“มาตรา ๒๕๖ ผู้ทรงคุณวุฒิตามมาตรา ๒๕๕ (๓) และ (๔) ต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้

-----

(๓) เคยเป็นรัฐมนตรี กรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน หรือเคยรับราชการในตำแหน่งไม่ต่ำกว่ารองอัยการสูงสุด อธิบดี หรือเทียบเท่า หรือดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าศาสตราจารย์

-----”

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕๖ (๓) ดังกล่าวแล้ว เห็นได้ว่าบุคคลที่จะได้รับคัดเลือกเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญผู้ทรงคุณวุฒิ สาขานิติศาสตร์ และสาขารัฐศาสตร์ จะต้องมียุติคุณสมบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนี้

๑. เคยเป็น

๑.๑ รัฐมนตรี

๑.๒ กรรมการการเลือกตั้ง

๑.๓ ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา

๑.๔ กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

๑.๕ กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือ

๑.๖ กรรมการตรวจเงินแผ่นดิน

หรือ

๒. เคยรับราชการในตำแหน่งไม่ต่ำกว่า

๒.๑ รองอัยการสูงสุด หรือ

๒.๒ อธิบดี หรือเทียบเท่า

หรือ

๓. ดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าศาสตราจารย์

ดังจะเห็นได้ว่าความในมาตรา ๒๕๖ (๓) ของรัฐธรรมนูญกำหนดคุณสมบัติของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไว้ ๓ ประเภท คือ ประเภทแรกเป็นบุคคลที่มีได้เป็นข้าราชการประจำ อันได้แก่รัฐมนตรี กรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ และกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ประเภทที่สอง เป็นบุคคลที่เคยรับราชการประจำ ได้แก่ บุคคลที่เคยรับราชการในตำแหน่งไม่ต่ำกว่ารองอัยการสูงสุด อธิบดีหรือเทียบเท่า และ ประเภทที่สามเป็นบุคคลที่ดำรงตำแหน่งทางวิชาการ ได้แก่ บุคคลที่ดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าศาสตราจารย์

ประกอบกับเมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยต่าง ๆ โดยเฉพาะพระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๒๒ จะเห็นได้ว่าความในมาตรา ๓๔ กำหนดให้คณาจารย์ประจำของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีตำแหน่งทางวิชาการที่เป็นศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ และอาจารย์ และความในมาตรา ๓๕ กำหนดให้ผู้ที่จะได้รับพระมหากรุณาโปรดเกล้า ฯ แต่งตั้งเป็นศาสตราจารย์ตามคำแนะนำของสภามหาวิทยาลัยได้ จะต้องมีความรู้ ความสามารถทางการสอน และผลงานวิชาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย และความในมาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๐๗ กำหนดให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กำหนดในกฎทบวง ซึ่งต้องเป็นไปตามที่คณะกรรมการข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย (ก.ม.) กำหนด

ส่วนศาสตราจารย์พิเศษนั้น เป็นไปตามมาตรา ๓๗ แห่งพระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๒๒ ซึ่งจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากผู้ซึ่งเป็นหรือเคยเป็นอาจารย์พิเศษ ในวิชาที่ผู้นั้นมีความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษ โดยคำแนะนำของสภามหาวิทยาลัย และคุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับการแต่งตั้งเป็นศาสตราจารย์พิเศษเป็นไปตามข้อบังคับของมหาวิทยาลัย

ถึงแม้ว่าพระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๑๗ (๘) จะกำหนดให้สภามหาวิทยาลัยมีอำนาจหน้าที่ดำเนินการเพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์พิเศษก็ตาม แต่ก็เห็นได้ว่าศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์พิเศษมีที่มาต่างกันและเป็นตำแหน่งที่ต่างกัน ผู้ที่ได้รับพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ เป็นศาสตราจารย์พิเศษจึงมิใช่ศาสตราจารย์ ตามความในพระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๒๒

ดังนั้น เมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๕๖ (๓) กำหนดคุณสมบัติของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญว่า “...ดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าศาสตราจารย์” คำว่า “ศาสตราจารย์” ดังกล่าวจึงต้องหมายความถึง ศาสตราจารย์ที่เป็นข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย เท่านั้น มิได้หมายความรวมถึง ศาสตราจารย์พิเศษด้วย

คำวินิจฉัย

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นจึงวินิจฉัยว่า

๑. ประธานรัฐสภา มีสิทธิส่งเรื่องนี้พร้อมความเห็นให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยได้ เพราะเป็นปัญหาที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา ๒๖๖ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

๒. ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจที่จะรับเรื่องนี้ไว้พิจารณาวินิจฉัยได้ เพราะเป็นเรื่องที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ และประธานรัฐสภาได้ส่งเรื่องพร้อมความเห็นให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามหลักเกณฑ์ที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้อย่างถูกต้องแล้ว

๓. คำว่า “ศาสตราจารย์” ตามความในมาตรา ๒๕๖ (๓) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ นั้น มิได้มีความหมายรวมถึงศาสตราจารย์พิเศษด้วย เพราะความในมาตรา ๒๕๖ (๓) ของรัฐธรรมนูญนั้น ใช้คำว่า “ศาสตราจารย์” จึงต้องพิจารณาจากกฎหมายเฉพาะของแต่ละมหาวิทยาลัย ซึ่งในกรณีนี้พระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๒๒ ได้กำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์พิเศษ มีที่มาต่างกัน และเป็นตำแหน่งที่ต่างกัน

๔. การคัดเลือก นายอุกฤษ มงคลนาวิน เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จึงไม่ตรงตามเจตนารมณ์
แห่งบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๕๖ (๓)

นายวันมูหะมัดนอร์ มะทา
ประธานรัฐสภา
ประธานศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยของประธานวุฒิสภา

ความเป็นมา ประธานรัฐสภาแจ้งว่าได้รับหนังสือร้องขอจากเครือข่ายองค์กรประชาธิปไตย และองค์กรประชาชน ขอให้นำเรื่องเสนอศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยว่า นายอุกฤษ มงคลนาวิน มีคุณสมบัติ ถูกต้องตามมาตรา ๒๕๖ (๓) ของรัฐธรรมนูญหรือไม่ เพราะนายอุกฤษ มงคลนาวิน มีตำแหน่งทางวิชาการเป็นศาสตราจารย์พิเศษ ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมิใช่เป็นศาสตราจารย์ที่เป็นข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย ประธานรัฐสภาจึงอาศัยอำนาจตามมาตรา ๒๖๖ ของรัฐธรรมนูญ ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยว่า

(๑) คำว่า “ศาสตราจารย์” ตามมาตรา ๒๕๖ (๓) มีความหมายรวมถึง ศาสตราจารย์พิเศษด้วยหรือไม่

(๒) ถ้าศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า คำว่า “ศาสตราจารย์” ดังกล่าวมิได้หมายความว่ารวมถึงศาสตราจารย์พิเศษด้วยแล้ว ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าการเสนอชื่อนายอุกฤษ มงคลนาวิน ของคณะกรรมการสรรหาคณาการศาลรัฐธรรมนูญต่อวุฒิสภา และการที่วุฒิสภามีมติเลือกนายอุกฤษ มงคลนาวิน เป็นคณาการศาลรัฐธรรมนูญนั้น ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

ข้อเท็จจริง

(๑) นายอุกฤษ มงคลนาวิน ได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นศาสตราจารย์พิเศษ สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตามความในมาตรา ๑๓ แห่งพระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๒๒ เมื่อวันที่ ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๒๒

(๒) นายอุกฤษ มงคลนาวิน ได้รับการสรรหาโดยคณะกรรมการสรรหาตามรัฐธรรมนูญและได้รับการคัดเลือกจากวุฒิสภาให้ดำรงตำแหน่งคณาการศาลรัฐธรรมนูญตามขบวนการที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัย

๑. ประธานรัฐสภามีอำนาจเสนอเรื่องนี้ให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยหรือไม่ เห็นว่าประธานรัฐสภาไม่มีอำนาจที่จะเสนอเรื่องนี้ได้ ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

(๑) การที่ประธานรัฐสภาจะอาศัยมาตรา ๒๖๖ เสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัยได้จะต้องปรากฏว่าเป็นกรณีมีปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญ (มาตรา ๒๖๖ บัญญัติว่า “ในกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญ ให้องค์กรนั้นหรือประธานรัฐสภาเสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัย”)

แต่เรื่องนี้ไม่มีกรณีใดอันจะถือได้ว่าเป็นปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรใดเลย ทั้งนี้ได้มี ปัญหาขัดกันระหว่างองค์กรตามรัฐธรรมนูญแต่อย่างใด คณะกรรมการสรรหาได้ดำเนินการสรรหาและเห็นว่า นายอุกฤษ มงคลนาวิน มีคุณสมบัติถูกต้อง ในขณะที่เดียวกันวุฒิสภาซึ่งรับรายชื่อจากคณะกรรมการสรรหา มิได้สงสัยในความถูกต้องแห่งคุณสมบัติของนายอุกฤษฯ แต่ประการใด และเมื่อพิจารณาจากหนังสือ ของกลุ่มคนที่ขอให้ประธานรัฐสภาเสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญแล้วปรากฏว่าเป็นเรื่องของการขอให้ ดีความรัฐธรรมนูญในเรื่องคุณสมบัติตามมาตรา ๒๕๖ (๓) แต่ในเรื่องการขอให้ดีความรัฐธรรมนูญนั้น ศาลรัฐธรรมนูญได้เคยวินิจฉัยไว้เป็นบรรทัดฐานด้วยเสียงข้างมาก (ในกรณีที่วุฒิสภาเสนอขอให้วินิจฉัย ว่าวุฒิสภามีอำนาจที่จะไม่ให้ความเห็นชอบในการถวายคำแนะนำบุคคลหนึ่งบุคคลใดที่ที่ประชุมใหญ่ ศาลฎีกาคัดเลือกส่งมาหรือไม่) ว่ากรณีดังกล่าวยังไม่มีผู้ใดโต้แย้ง ปัญหาจึงยังไม่เกิด (ทั้งๆ ที่สมาชิก วุฒิสภามีความเห็นแย้งกันเป็นสองฝ่าย และสมาชิกวุฒิสภานั้นก็เป็นสมาชิกแห่งองค์กรตามรัฐธรรมนูญ) คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าวจึงต้องผูกพันศาลรัฐธรรมนูญด้วย และไม่มีเหตุผลใดที่ศาลรัฐธรรมนูญ จะกลับคำวินิจฉัยของตนเอง

(๒) ประเด็นที่มีผู้หยิบยกขอให้ประธานรัฐสภานำเสนอศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย เป็นเรื่องที่ สงสัยว่านายอุกฤษ มงคลนาวิน มีคุณสมบัติถูกต้องตามมาตรา ๒๕๖ (๓) หรือไม่ แต่ประเด็นที่ ประธานรัฐสภานำเสนอต่อศาลรัฐธรรมนูญกลับเป็นว่า “คำว่า “ศาสตราจารย์” ตามมาตรา ๒๕๖ (๓) มีความหมายรวมถึงศาสตราจารย์พิเศษด้วยหรือไม่” ซึ่งไม่ว่าคำตอบจะเป็นอย่างไรก็มิได้มีผลที่จะชี้ว่า นายอุกฤษฯ ขาดคุณสมบัติหรือไม่ เพราะมาตรา ๒๕๖ (๓) บัญญัติว่า “ดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่า ศาสตราจารย์” ประเด็นคำถามจึงต่างกับที่มีผู้สงสัย การที่ประธานรัฐสภาอ้างว่ามีผู้สงสัยจึงเสนอเรื่องนี้ (ถ้าหากมีอำนาจทำได้) ก็ต้องเป็นเรื่องเดียวกับที่มีผู้สงสัย มิใช่ว่าเมื่อมีผู้สงสัยในเรื่องหนึ่งแล้วประธาน รัฐสภาจะเสนอเรื่องใดๆ ตามที่เห็นสมควรก็ได้ เมื่อเรื่องที่ประธานรัฐสภาเสนอมาให้ศาลรัฐธรรมนูญ วินิจฉัยเป็นคนละประเด็นกับที่มีผู้ขอจึงไม่อยู่ในอำนาจหน้าที่ที่ประธานรัฐสภาจะทำได้

๒. การสรรหาของคณะกรรมการสรรหาและการคัดเลือกของวุฒิสภาไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ หรือไม่

เห็นว่าคณะกรรมการสรรหาและวุฒิสภาได้ดำเนินการสรรหาและคัดเลือกโดยถูกต้องครบถ้วน ตามขบวนการและขั้นตอนที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญทุกประการ ทั้งในเรื่องกำหนดเวลา องค์ประกอบ ของคณะกรรมการสรรหา จำนวนที่สรรหา การดำเนินการตรวจสอบของวุฒิสภา การมีมติของวุฒิสภา ไม่มีขั้นตอนใดที่จะเป็นที่สงสัยได้ หากปรากฏในภายหลังว่าบุคคลใดขาดคุณสมบัติ มาตรา ๒๖๑ ได้บัญญัติ วิธีการแก้ไขไว้แล้ว กล่าวคือ ผู้ใดขาดคุณสมบัติย่อมต้องพ้นจากตำแหน่ง และจะต้องดำเนินการสรรหา

และคัดลอกกันใหม่ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ไม่ใช่เป็นเรื่องของการดำเนินการที่ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ เรื่องนี้อาจเทียบเคียงได้กับการที่รัฐสภาผ่านร่างพระราชบัญญัติแล้ว หากสมาชิกสงสัยในความชอบด้วยรัฐธรรมนูญก็อาจเข้าชื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยได้ เมื่อศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าบทบัญญัติของร่างพระราชบัญญัตินั้นขัดต่อรัฐธรรมนูญ ร่างพระราชบัญญัตินั้น เป็นอันตกไป โดยมีได้หมายความว่ารัฐสภากระทำการอันไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

๓. มาตรา ๒๕๖ (๓) มีความหมายอย่างไร มีความเห็นดังนี้

(๑) บุคคลตามที่กำหนดไว้ในมาตรา ๒๕๖ (๓) แยกเป็น ๓ ประเภท ดังนี้

ก. เคยเป็นรัฐมนตรี เคยเป็นกรรมการการเลือกตั้ง เคยเป็นผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา เคยเป็นกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เคยเป็นกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เคยเป็นกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน

ข. เคยรับราชการในตำแหน่งไม่ต่ำกว่ารองอัยการสูงสุด อธิบดีหรือเทียบเท่า

ค. ดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าศาสตราจารย์

(๒) อันตำแหน่งศาสตราจารย์นั้นจะพิจารณาว่ามีความหมายอย่างไร สมควรที่จะต้องตรวจดูกฎหมายของมหาวิทยาลัยทั้งปวงว่าบัญญัติไว้อย่างไร ซึ่งเมื่อตรวจสอบดูแล้วจะพบว่ากฎหมายจัดตั้งมหาวิทยาลัยทุกฉบับได้บัญญัติในเรื่องศาสตราจารย์ไว้เป็น ๒ ลักษณะ คือ ลักษณะที่หนึ่งบัญญัติว่า

คณาจารย์ในมหาวิทยาลัย มีดังนี้

(๑) ศาสตราจารย์ ซึ่งอาจเป็นศาสตราจารย์ประจำหรือศาสตราจารย์พิเศษ

(ได้แก่พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช พ.ศ. ๒๕๑๑ พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยรามคำแหง พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๑๑ พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ. ๒๕๑๑ พระราชบัญญัติสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๐๘ เป็นต้น)

ตามบทบัญญัติดังกล่าวย่อมเป็นที่ชัดเจนว่า คำว่า “ศาสตราจารย์” จะเป็นศาสตราจารย์ประจำหรือศาสตราจารย์พิเศษก็ได้

ลักษณะที่สอง บัญญัติว่า

คณาจารย์ประจำในมหาวิทยาลัยมีตำแหน่งทางวิชาการ ดังนี้

(๑) ศาสตราจารย์

ศาสตราจารย์นั้นจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งโดยคำแนะนำของสภามหาวิทยาลัย

ศาสตราจารย์พิเศษนั้น จะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากผู้ซึ่งเป็นหรือเคยเป็นอาจารย์พิเศษในวิชาที่ผู้นั้นมีความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษโดยคำแนะนำของสภามหาวิทยาลัย

(ได้แก่พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๓๑ พระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๒๒ พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยนเรศวร พ.ศ. ๒๕๓๓ พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาสารคาม พ.ศ. ๒๕๓๗ เป็นต้น)

นอกจากศาสตราจารย์ทั้ง ๒ ประเภทดังกล่าวแล้ว กฎหมายจัดตั้งมหาวิทยาลัยเกือบทุกฉบับยังบัญญัติให้มีศาสตราจารย์อีกประเภทหนึ่งซึ่งเรียกว่าศาสตราจารย์กิตติคุณบ้าง ศาสตราจารย์เกียรติคุณบ้าง ซึ่งได้แก่ผู้ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ที่เป็นข้าราชการประจำมาก่อน และพ้นจากตำแหน่งไปโดยไม่มีความผิด โดยบางมหาวิทยาลัยก็กำหนดให้เป็นศาสตราจารย์เกียรติคุณในทันทีที่พ้นจากตำแหน่ง บางมหาวิทยาลัยก็กำหนดให้เป็นอำนาจของสภามหาวิทยาลัยที่จะแต่งตั้ง ทั้งนี้ โดยไม่ต้องนำความกราบบังคมทูลเพื่อโปรดเกล้า ฯ แต่งตั้ง บางมหาวิทยาลัยได้บัญญัติไว้ในกฎหมายว่าเป็นการแต่งตั้งให้เพื่อเป็นเกียรติยศ เช่น มหาวิทยาลัยนเรศวร เป็นต้น

เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติของมหาวิทยาลัยทุกฉบับแล้วจึงอาจสรุปได้ว่าศาสตราจารย์หลักที่เป็นตำแหน่งทางวิชาการ และเป็นตำแหน่งที่จะต้องมียุทธศาสตร์และผลงานทางวิชาการที่อยู่ในระดับเดียวกันและเป็นตำแหน่งที่มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ แต่งตั้ง มีเพียง ๒ ชนิด คือ ศาสตราจารย์ประจำ ซึ่งเป็นข้าราชการประจำในมหาวิทยาลัยนั้น และศาสตราจารย์พิเศษ ซึ่งเป็นผู้สอนวิชาใดวิชาหนึ่งในมหาวิทยาลัยและมีความรู้เชี่ยวชาญในวิชาที่สอนแต่มิได้เป็นข้าราชการของมหาวิทยาลัยนั้น แต่ต้องสอนมาเป็นระยะเวลาตามที่กำหนดและมีผลงานทางวิชาการตามที่กำหนดไว้ในข้อบังคับของมหาวิทยาลัย ความแตกต่างของศาสตราจารย์ทั้ง ๒ ประเภท อยู่ที่ประเภทหนึ่งเป็นข้าราชการประจำของมหาวิทยาลัย ส่วนอีกประเภทหนึ่งมิได้เป็นข้าราชการประจำของมหาวิทยาลัยเท่านั้น แต่การที่บุคคลใดจะได้รับโปรดเกล้า ฯ แต่งตั้งเป็นศาสตราจารย์ทั้งสองประเภทต่างจะต้องมียุทธศาสตร์เฉพาะที่เหมือนกัน คือ ต้องสอนมาเป็นระยะเวลาหนึ่งและต้องมีผลงานที่มีคุณภาพอย่างเดียวกัน ขบวนการในการพิจารณาก็ใช้หลักการเดียวกัน

มีผู้ให้ความเห็นว่าเมื่อมาตรา ๒๕๖ (๓) ใช้คำว่า “ศาสตราจารย์” โดยไม่มีคำต่อท้าย จึงต้องหมายความเฉพาะถึงศาสตราจารย์ที่เป็นข้าราชการประจำเท่านั้น การแปลเช่นนั้นเท่ากับเป็นการแปลเพื่อให้เป็นการตัดสิทธิของบุคคล และเป็นการฝ่าฝืนและไม่สอดคล้องกับบทบัญญัติอื่นๆ ของรัฐธรรมนูญ ดังจะเห็นได้ว่าเมื่อรัฐธรรมนูญกล่าวถึง “ข้าราชการ” ย่อมมีความหมายถึง ข้าราชการทุกประเภทและทุกฝ่าย ไม่จำกัดเฉพาะประเภทใดหรือฝ่ายใดเป็นการเฉพาะ แต่ถ้าที่ใดประสงค์จะให้หมายถึงข้าราชการประเภทใดโดยเฉพาะก็จะระบุไว้โดยชัดแจ้ง เช่น มาตรา ๑๐๕ (๘) มาตรา ๑๓๕ มาตรา ๒๐๗ และมาตรา ๒๗๕ เป็นต้น นอกจากนั้นถ้าแปลมาตรา ๒๕๖ (๓) ดังกล่าวแล้ว ก็จะเกิดความลักลั่นกันขึ้น กล่าวคือเมื่อพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยต่างๆ เขียนเป็น ๒ ลักษณะดังที่ได้แสดงไว้ข้างต้น จึงกลาย

เป็นว่า มหาวิทยาลัยใดบัญญัติไว้ในลักษณะที่หนึ่ง (คือบัญญัติว่า ศาสตราจารย์ ซึ่งอาจเป็นศาสตราจารย์ประจำหรือศาสตราจารย์พิเศษก็ได้) ผู้ที่เป็นศาสตราจารย์ประจำและศาสตราจารย์พิเศษย่อมถือว่าเป็น “ศาสตราจารย์” ตามความหมายของมาตรา ๒๕๖ (๓) ส่วนศาสตราจารย์ของมหาวิทยาลัยที่บัญญัติไว้ในลักษณะที่ ๒ เฉพาะผู้ที่เป็นศาสตราจารย์ประจำเท่านั้นจึงจะอยู่ในความหมายของมาตรา ๒๕๖ (๓) การแปลเช่นนั้นจึงมีผลว่าบรรดาศาสตราจารย์พิเศษ ในสาขาวิชานิติศาสตร์ของมหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมมาธิราช และมหาวิทยาลัยรามคำแหง ย่อมดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้ ส่วนศาสตราจารย์พิเศษในสาขาวิชาเดียวกันจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กลับดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่ได้ ทั้งๆ ที่มาตรฐานการที่จะได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นศาสตราจารย์พิเศษ มีมาตรฐานไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน จึงไม่น่าจะเป็นการแปลกฎหมายที่ชอบด้วยหลักการแปลความ

(๒) ความเห็นที่ว่า คำว่า “ศาสตราจารย์” มีความหมายเฉพาะผู้ดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ประจำเท่านั้น กล่าวคือ ต้องเป็นข้าราชการในตำแหน่งศาสตราจารย์ นอกจากจะไม่ชอบด้วยหลักการแปลความตาม (๑) ข้างต้นแล้ว เมื่อพิจารณามาตรา ๒๕๘ (๑) ประกอบด้วย จะเห็นได้ชัดเจนว่าการแปลเช่นนั้นเป็นการแปลที่ทำให้กฎหมายไม่มีผลบังคับ เพราะมาตรา ๒๕๘ (๑) บัญญัติว่า ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญต้องไม่เป็นข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ ดังนั้นข้าราชการประจำที่ดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ จึงเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่ได้ เพราะจะขัดกับมาตรา ๒๕๘ (๑) จริงอยู่ มาตรา ๒๕๘ วรรคสอง ให้เวลาที่จะลาออกจากตำแหน่งภายในเวลาสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับเลือก แต่ทันทีที่ลาออกจากราชการ ก็จะต้องมีพระบรมราชโองการให้พ้นจากตำแหน่ง “ศาสตราจารย์” ทันที ความเป็นผู้ดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์จึงหมดไป ซึ่งจะแตกต่างจากศาสตราจารย์พิเศษที่เมื่อมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์พิเศษแล้วก็จะคงดำรงตำแหน่งนั้นไปตลอดชีวิต นอกจากนั้น หากรัฐธรรมนูญประสงค์จะให้หมายถึงผู้ที่เคยดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ประจำเท่านั้น บทบัญญัติในมาตรา ๒๕๖ (๓) ก็น่าจะต้องเขียนว่า “เคยเป็นรัฐมนตรี ฯลฯ หรือเคยรับราชการในตำแหน่งไม่ต่ำกว่ารองอัยการสูงสุด อธิบดีหรือเทียบเท่า หรือศาสตราจารย์” ซึ่งก็จะอ่านได้ความว่า “เคยรับราชการในตำแหน่งไม่ต่ำกว่าศาสตราจารย์” เมื่อความใน (๓) ดังกล่าวบัญญัติว่า “เคยเป็นรัฐมนตรี ฯลฯ เคยรับราชการในตำแหน่งไม่ต่ำกว่ารองอัยการสูงสุด อธิบดีหรือเทียบเท่า หรือดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าศาสตราจารย์” จึงต้องหมายความว่า การดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ต้องเป็นการดำรงตำแหน่งอยู่ตลอดเวลาที่เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

(๓) กรณีจะเป็นประการใดก็ตามแม้จะวินิจฉัยว่า คำว่า “ศาสตราจารย์” ในมาตรา ๒๕๖ (๓) มีความหมายเฉพาะ “ศาสตราจารย์ประจำ” ก็มีประเด็นที่จะต้องวินิจฉัยต่อไปด้วยว่าตำแหน่ง “ศาสตราจารย์พิเศษ” เป็นตำแหน่งที่ “ไม่ต่ำกว่า” ศาสตราจารย์ประจำหรือไม่ เพราะมาตรา ๒๕๖ (๓) ใช้คำว่า “ดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าศาสตราจารย์” ซึ่งเมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัย และข้อบังคับ

ของทุกมหาวิทยาลัยและขบวนการในการแต่งตั้งศาสตราจารย์พิเศษแล้วจะเห็นได้ว่า ตำแหน่งศาสตราจารย์พิเศษเป็นตำแหน่งที่ไม่ต่ำกว่า ตำแหน่งศาสตราจารย์ประจำ เพราะต่างก็ต้องมีคุณสมบัติเฉพาะตำแหน่ง และผลงานทางวิชาการในระดับเดียวกันและต้องได้รับโปรดเกล้า ฯ แต่งตั้งเช่นเดียวกัน

อนึ่ง สมควรกล่าวไว้เพื่อเป็นหลักฐานและเพื่อประโยชน์ในการศึกษาในเชิงการเมืองและในเชิงกฎหมายด้วย ดังต่อไปนี้

(๑) ในการตั้งประเด็นถามเพื่อขอมติขึ้น ประธานศาลรัฐธรรมนูญ ได้ยืนยันตั้งประเด็นถามว่า คำว่า “ศาสตราจารย์ตามมาตรา ๒๕๖ (๓) มีความหมายรวมถึงศาสตราจารย์พิเศษด้วยหรือไม่” ซึ่งได้มีการทักท้วงว่าหากตั้งประเด็นถามเช่นนี้มติที่ได้รับจะไม่สามารถตอบคำถามของผู้ที่ขอให้ประธานรัฐสภานำเรื่องเสนอศาลรัฐธรรมนูญได้ เพราะแม้หากมีมติว่าศาสตราจารย์มีความหมายไม่รวมถึงศาสตราจารย์พิเศษด้วย ก็มีได้หมายความว่านายอุกฤษ ฯ จะขาดคุณสมบัติตามมาตรา ๒๕๖ (๓) เพราะมาตรา ๒๕๖ (๓) ใช้คำว่า “ดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าศาสตราจารย์” และมีกรรมการศาลรัฐธรรมนูญ ๒ ท่าน (ท่านหนึ่งไม่ลงมติด้วย ส่วนอีกท่านหนึ่งลงมติว่า “ศาสตราจารย์ไม่รวมถึงศาสตราจารย์พิเศษ”) ได้ยืนยันในที่ประชุมว่าหากตั้งคำถามว่าศาสตราจารย์พิเศษ เป็นตำแหน่งที่ไม่ต่ำกว่าศาสตราจารย์หรือไม่ กรรมการท่านที่ออกเสียงจะมีความเห็นว่า ศาสตราจารย์พิเศษเป็นตำแหน่งที่ไม่ต่ำกว่าตำแหน่งศาสตราจารย์ ส่วนอีกท่านหนึ่งอาจจะมีความเห็นที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งอาจจะมีผลทำให้เสียงข้างมากเห็นว่านายอุกฤษ ฯ ไม่ขาดคุณสมบัติตามมาตรา ๒๕๖ (๓) ได้

(๒) ในการปฏิบัติหน้าที่เป็นศาลรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๓๒๐ ของรัฐธรรมนูญ คณะกรรมการตุลาการรัฐธรรมนูญได้มีมติให้นำวิธีพิจารณา ตามพระราชบัญญัติวิธีการพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๐ มาใช้บังคับ ตามวิธีพิจารณาดังกล่าวมิได้มีบทบัญญัติว่าการพิจารณาว่าตุลาการศาลรัฐธรรมนูญขาดคุณสมบัติหรือไม่ จะต้องดำเนินการอย่างไร แต่มีบทบัญญัติที่ใกล้เคียงคือมาตรา ๖ อันเป็นเรื่องการวินิจฉัยว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาขาดคุณสมบัติและสมาชิกภาพต้องสิ้นสุดลง ซึ่งตามบทบัญญัตินี้กำหนดว่าจะต้องมีคะแนนเสียงเห็นชอบด้วยไม่น้อยกว่าสามในสี่ของจำนวนตุลาการรัฐธรรมนูญทั้งหมด ปัจจุบันตุลาการรัฐธรรมนูญมีทั้งหมด ๑๐ ท่าน จำนวนไม่น้อยกว่าสามในสี่จะเท่ากับ ๘ เสียง การลงมติของศาลรัฐธรรมนูญในกรณีนี้มีคะแนนเสียงข้างมากเพียง ๔ ต่อ ๓ ศาลรัฐธรรมนูญจะอาศัยเสียงดังกล่าววินิจฉัยว่านายอุกฤษ ฯ ขาดคุณสมบัติได้หรือ

นายมีชัย ฤชุพันธุ์

ประธานวุฒิสภา

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยของประธานศาลฎีกา

ปัญหาว่า นายอุกฤษ มงคลนาวิน เป็นผู้ดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าศาสตราจารย์ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๕๖ (๓) หรือไม่ ข้อเท็จจริงปรากฏว่า นายอุกฤษ มงคลนาวิน ได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นศาสตราจารย์พิเศษ สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประกาศ ณ วันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๒๒ เห็นว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๕๖ (๓) บัญญัติคุณสมบัติของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญผู้ทรงคุณวุฒิประการหนึ่งว่า “ดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าศาสตราจารย์” ความหมายตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้ย่อมแสดงชัดเจนว่าตำแหน่งทางวิชาการระดับสูงมิได้มีเพียงตำแหน่งศาสตราจารย์เท่านั้น แต่อาจมีตำแหน่งที่เรียกชื่ออย่างอื่นได้อีกซึ่งเทียบแล้วต้องไม่ต่ำกว่าศาสตราจารย์ พระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๓๗ บัญญัติว่า “ศาสตราจารย์พิเศษนั้น จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากผู้ซึ่งเป็นหรือเคยเป็นอาจารย์พิเศษในวิชาที่ผู้นั้นมีความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษ โดยคำแนะนำของสภามหาวิทยาลัย” ทำนองเดียวกับตำแหน่งศาสตราจารย์ซึ่งมาตรา ๓๕ วรรคสาม บัญญัติว่า “ศาสตราจารย์นั้นจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งโดยคำแนะนำของสภามหาวิทยาลัย” เช่นกัน หากได้พิจารณาพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยแห่งอื่นประกอบด้วย ตัวอย่างเช่น พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยขอนแก่น พ.ศ. ๒๕๒๑ พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พ.ศ. ๒๕๒๒ พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ. ๒๕๓๐ พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. ๒๕๓๐ พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. ๒๕๓๐ พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยบูรพา พ.ศ. ๒๕๓๓ พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี พ.ศ. ๒๕๓๓ พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี พ.ศ. ๒๕๓๓ พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยนเรศวร พ.ศ. ๒๕๓๓ พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ พ.ศ. ๒๕๓๕ และพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาสารคาม พ.ศ. ๒๕๓๗ ล้วนบัญญัติเรื่องศาสตราจารย์และศาสตราจารย์พิเศษไว้ด้วยกันในหมวดว่าด้วย “ตำแหน่งทางวิชาการ” แสดงว่าศาสตราจารย์พิเศษเป็นตำแหน่งทางวิชาการประเภทหนึ่ง พระราชบัญญัติสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๓๐ พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๑๑ มาตรา ๓๕ พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. ๒๕๑๔ มาตรา ๓๔ พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พ.ศ. ๒๕๑๗ มาตรา ๒๘ และพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช พ.ศ. ๒๕๒๑ มาตรา ๒๕ ก็บัญญัติอย่างเดียวกันว่า “คณาจารย์ในมหาวิทยาลัย (สถาบัน) มีดังนี้ (๑) ศาสตราจารย์ซึ่งอาจเป็นศาสตราจารย์ประจำหรือศาสตราจารย์พิเศษ” แสดงว่าศาสตราจารย์ประจำกับศาสตราจารย์พิเศษเป็นตำแหน่งทางวิชาการ

ที่เทียบเท่ากัน ยิ่งกว่านั้นพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยทุกแห่งบัญญัติให้ศาสตราจารย์พิเศษเป็นตำแหน่งที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งทั้งสิ้น ย่อมเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ศาสตราจารย์พิเศษเป็นตำแหน่งทางวิชาการที่อย่างน้อยเทียบได้ไม่ต่ำกว่าตำแหน่งศาสตราจารย์อย่างแน่นอน

ดังนั้น จึงมีความเห็นว่า “ศาสตราจารย์พิเศษ” เป็นตำแหน่งทางวิชาการซึ่งไม่ต่ำกว่าศาสตราจารย์ นายอุกฤษ มงคลนาวิน เป็นผู้ดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าศาสตราจารย์ตามความหมายของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๕๖ (๓)

นายศักดิ์ดา โหมกขมรรคกุล
ประธานศาลฎีกา
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยของอัยการสูงสุด

นายวันมูหะมัดนอร์ มะทา ประธานรัฐสภา ได้ใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๖๖ เสนอเรื่องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินการสรรหา และคัดเลือกนายอุกฤษ มงคลนาวิน เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญผู้ทรงคุณวุฒิ สาขานิติศาสตร์

ข้อเท็จจริง

๑. ในการคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๕๕ (๓) และ (๔) คณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา ๒๕๗ ได้เสนอชื่อผู้ทรงคุณวุฒิสภานิติศาสตร์จำนวนสิบคน และผู้ทรงคุณวุฒิสภารัฐศาสตร์จำนวนหกคนต่อวุฒิสภา เพื่อดำเนินการคัดเลือกให้เหลือผู้ทรงคุณวุฒิสภานิติศาสตร์จำนวนห้าคน และผู้ทรงคุณวุฒิสภารัฐศาสตร์จำนวนสามคน เพื่อรับการโปรดเกล้า ฯ แต่งตั้งเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญต่อไปตามมาตรา ๒๕๗ (๒) โดยนายอุกฤษ มงคลนาวิน เป็นหนึ่งในผู้ทรงคุณวุฒิสภานิติศาสตร์จำนวนสิบคน ที่คณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเสนอ

๒. ที่ประชุมวุฒิสภาได้มีมติคัดเลือกบุคคลผู้ได้รับการเสนอชื่อจากคณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ให้ดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิสภานิติศาสตร์จำนวนห้าคน คือ นายอิสสระ นิตินันท์ประกาศ นายอุกฤษ มงคลนาวิน พลโท จุล อติเรก นายสุจินดา ยงสุนทร และนายประเสริฐ นาสกุล และผู้ทรงคุณวุฒิสภารัฐศาสตร์จำนวนสามคน คือ นายเชาว์ สายเชื้อ นายอนันต์ เกตุวงศ์ และนายชัยอนันต์ สมุทวณิช

๓. นายอุกฤษ มงคลนาวิน ได้ระบุในประวัติย่อของตนที่เสนอเพื่อรับคัดเลือกเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับคุณสมบัติการเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญของตนว่า เคยเป็นกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ และเคยดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าศาสตราจารย์ ซึ่งข้อเท็จจริงปรากฏว่า นายอุกฤษ มงคลนาวิน เคยเป็นกรรมการในคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ (ป.ป.ป.) และเคยรับราชการดำรงตำแหน่งรองศาสตราจารย์ในคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แต่ได้ลาออกจากราชการ และต่อมาได้รับโปรดเกล้า ฯ เป็นศาสตราจารย์พิเศษ สาขานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๑๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๒

๔. ต่อมาเครือข่ายองค์กรประชาธิปไตยและองค์กรประชาชนได้มีหนังสือร้องขอต่อประธานรัฐสภา ให้เสนอเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินการสรรหาและการคัดเลือกนายอุกฤษ มงคลนาวิน เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ สาขานิติศาสตร์ ด้วยเหตุว่ามีข้อสงสัย

ในคุณสมบัติของ นายอุกฤษ มงคลนาวิน เนื่องจากตามมาตรา ๒๕๖ (๓) แห่งรัฐธรรมนูญได้กำหนดให้ ผู้ดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จะต้องเคยรับราชการในตำแหน่งไม่ต่ำกว่ารองอัยการสูงสุด อธิบดีหรือเทียบเท่าหรือดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าศาสตราจารย์ แต่นายอุกฤษ มงคลนาวิน มีตำแหน่ง เป็น ศาสตราจารย์พิเศษแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มิใช่เป็นศาสตราจารย์ที่เป็นข้าราชการพลเรือน ในมหาวิทยาลัย

๕. ประธานรัฐสภาพิจารณา เห็นว่า ประเด็นดังกล่าวเป็นปัญหาเกี่ยวกับการสรรหาตุลาการ ศาลรัฐธรรมนูญของคณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และการคัดเลือกตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ของวุฒิสภา จึงเป็นปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามมาตรา ๒๖๖ แห่งรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีความเห็นแตกต่างกันไม่อาจหาข้อยุติได้ จึงเสนอเรื่องให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย

๒. ประเด็นที่กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย

ประธานรัฐสภาขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า

๑. คำว่า “ศาสตราจารย์” ตามความในมาตรา ๒๕๖ (๓) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มีความหมายรวมถึง ศาสตราจารย์พิเศษด้วยหรือไม่

๒. ถ้าศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า คำว่า ศาสตราจารย์ ตามมาตรา ๒๕๖ (๓) ของรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มิได้มีความหมายรวมถึงศาสตราจารย์พิเศษด้วยแล้ว ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าการเสนอชื่อ นายอุกฤษ มงคลนาวิน ของคณะกรรมการสรรหาตุลาการ ศาลรัฐธรรมนูญต่อวุฒิสภา และการที่วุฒิสภามีมติเลือกนายอุกฤษ มงคลนาวิน เป็นตุลาการศาล รัฐธรรมนูญนั้น ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

ข้อพิจารณา

๑. ก่อนการวินิจฉัยปัญหาตามที่ประธานรัฐสภากำหนด มีข้อพิจารณาว่า ประเด็นที่กำหนดใน ข้อ ๑ มิได้มีความสัมพันธ์โดยตรงกับข้อ ๒ กล่าวคือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๕๖ (๓) มิได้กำหนดว่า คุณสมบัติของผู้ทรงคุณวุฒิที่จะดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จะต้อง “ดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์” เท่านั้น แต่กำหนดว่า จะต้องดำรงตำแหน่ง “ไม่ต่ำกว่า” ศาสตราจารย์ และยังได้กำหนดการเคยดำรงตำแหน่งอื่นๆ เป็นคุณสมบัติอีกด้วย ดังนั้น แม้คำวินิจฉัยในประเด็น ข้อ ๑ จะยุติว่า คำว่า ศาสตราจารย์ ในมาตรา ๒๕๖ (๓) ไม่รวมถึง ตำแหน่งศาสตราจารย์พิเศษ ก็มิได้หมายความว่า นายอุกฤษ มงคลนาวิน จะขาดคุณสมบัติที่จะดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ โดยทันที หากยังต้องพิจารณาต่อไปว่า ตำแหน่งศาสตราจารย์พิเศษเป็นตำแหน่งที่ไม่ต่ำกว่าศาสตราจารย์ หรือไม่ และคุณสมบัติอื่นที่นายอุกฤษ มงคลนาวิน ระบุในประวัติย่อว่า เคยเป็นกรรมการป้องกันและ

ปราบปรามการทุจริตแห่งชาตินั้น เป็นความจริงเช่นนั้นหรือไม่ เมื่อพิจารณาจากข้อสงสัยของสังคม อันนำมาสู่การเสนอปัญหาให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยแล้ว เห็นว่า ประเด็นปัญหาอยู่ที่คุณสมบัติของ นายอุกฤษ มงคลนาวิน ในการดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญโดยภาพรวม มิใช่เป็นปัญหาเพียงคำว่า ศาสตราจารย์ในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕๖ (๓) มีความหมายรวมถึงศาสตราจารย์พิเศษหรือไม่เท่านั้น ดังนั้น คำวินิจฉัยนี้จะได้พิจารณาด้วยว่า ตำแหน่งศาสตราจารย์พิเศษเป็นตำแหน่งที่ไม่ต่ำกว่าศาสตราจารย์หรือไม่ และพิจารณาประเด็นอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้คุณสมบัติของ นายอุกฤษ มงคลนาวิน ด้วย

๒. สำหรับประเด็นที่ ๑ ที่เป็นปัญหาว่า คำว่า “ศาสตราจารย์” ในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕๖ (๓) มีความหมายรวมถึงตำแหน่งศาสตราจารย์พิเศษด้วยหรือไม่นั้น เห็นว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๕๖ (๓) กำหนดคุณสมบัติของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญประเภทผู้ทรงคุณวุฒิ สาขานิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ไว้โดยแบ่งแยกได้เป็น ๓ กลุ่ม ดังนี้

ก. บุคคลที่เคยดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้แก่รัฐมนตรีหรือตำแหน่งในองค์กรอิสระ ตามรัฐธรรมนูญ ได้แก่ กรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ กรรมการตรวจเงินแผ่นดิน

ข. บุคคลที่เคยรับราชการในตำแหน่งระดับสูง ไม่ต่ำกว่ารองอัยการสูงสุด อธิบดีหรือเทียบเท่า

ค. บุคคลที่ดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าศาสตราจารย์ ซึ่งถือเป็นตำแหน่งทางวิชาการระดับสูง สำหรับบุคคลซึ่งใช้คุณสมบัติตามข้อ ก. หรือข้อ ข. นั้น มาตรา ๒๕๖ (๓) ใช้คำว่า “เคยดำรงตำแหน่ง” หรือ “เคยรับราชการ” ซึ่งหมายความว่า เคยดำรงตำแหน่งดังกล่าวหรือเคยรับราชการในตำแหน่งดังกล่าวมาก่อนที่จะเข้าดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และเมื่อได้รับเลือกดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแล้ว ก็ไม่ต้องดำรงตำแหน่งหรือรับราชการในตำแหน่งนั้นๆ อีกต่อไป การแปลเช่นนี้จะสอดคล้องกับบทบัญญัติในมาตรา ๒๕๖ (๕) (๗) และมาตรา ๒๕๘ (๑) ซึ่งบุคคลที่ดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจะดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี หรือตำแหน่งในองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ หรือเป็นข้าราชการประจำไม่ได้ หากดำรงตำแหน่งดังกล่าวหรือเป็นข้าราชการประจำอยู่ขณะได้รับเลือก ก็จะต้องลาออกภายในสิบห้าวันนับแต่วันได้รับเลือกตามมาตรา ๒๕๘ ทั้งนี้ เพื่อให้มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๒๕๖ (๕) (๗) หรือ ๒๕๘ (๑)

แต่สำหรับบุคคลที่ใช้คุณสมบัติดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าศาสตราจารย์ จะมีลักษณะแตกต่างไปจาก ๒ กลุ่มแรกกล่าวคือ กฎหมายมิได้ใช้คำว่า “เคยดำรงตำแหน่ง” แต่ใช้คำว่า “ดำรงตำแหน่ง”

แสดงว่าบุคคลที่จะใช้คุณสมบัติข้อนี้เข้ารับตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จะต้องคงคุณสมบัติข้อนี้คือ ดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์หรือไม่ต่ำกว่าศาสตราจารย์ตลอดระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ หากพ้นจากตำแหน่งศาสตราจารย์หรือไม่ต่ำกว่าศาสตราจารย์เมื่อใดก็ต้องถือว่าขาดคุณสมบัติ และต้องพ้นจากตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๒๖๐ (๕)

๓. ตำแหน่งศาสตราจารย์ เป็นตำแหน่งตามกฎหมายฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๑๕) ออกตามความในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๐๗ ข้อ ๑๑ (ก) ถือเป็นตำแหน่งข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย ซึ่งมีหน้าที่สอน วิจัย และให้บริการทางวิชาการ นอกจากนี้ยังปรากฏในพระราชบัญญัติจัดตั้งมหาวิทยาลัยทุกมหาวิทยาลัย เช่น พระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๓๕ พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๓๑ มาตรา ๕๑ เป็นต้น ซึ่งในพระราชบัญญัติจัดตั้งมหาวิทยาลัยทุกมหาวิทยาลัยจะกำหนดตำแหน่งศาสตราจารย์ไว้ ๓ ประเภท คือ

ก. ศาสตราจารย์ เป็นตำแหน่งทางวิชาการในคณาจารย์ประจำของมหาวิทยาลัย ต้องมีคุณสมบัติความสามารถทางการสอน และผลงานทางวิชาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย (ตัวอย่างเช่น พระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๓๕ พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช พ.ศ. ๒๕๒๑ มาตรา ๒๖)

ข. ศาสตราจารย์พิเศษ เป็นตำแหน่งซึ่งจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากผู้ซึ่งเป็นหรือเคยเป็นอาจารย์พิเศษในวิชาที่ผู้นั้นมีความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษ โดยคำแนะนำของสภามหาวิทยาลัย คุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับการแต่งตั้งเป็นศาสตราจารย์พิเศษ ให้กำหนดเป็นข้อบังคับของแต่ละมหาวิทยาลัย (ตัวอย่างเช่น พระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๓๗ พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช พ.ศ. ๒๕๒๑ มาตรา ๒๗)

ค. ศาสตราจารย์กิตติคุณ หรือศาสตราจารย์เกียรติคุณ หมายถึง ศาสตราจารย์ซึ่งมีความรู้ความสามารถและความชำนาญเป็นพิเศษ และพ้นตำแหน่งไปโดยไม่มีคามผิดและสภามหาวิทยาลัยแต่งตั้งให้เป็นศาสตราจารย์กิตติคุณ หรือศาสตราจารย์เกียรติคุณในวิชาที่ศาสตราจารย์ผู้นั้นมีความเชี่ยวชาญเพื่อเป็นเกียรติยศ คุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับแต่งตั้งเป็นศาสตราจารย์กิตติคุณหรือศาสตราจารย์เกียรติคุณเป็นไปตามข้อบังคับของแต่ละมหาวิทยาลัย (ตัวอย่างเช่น พระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๓๘ พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช พ.ศ. ๒๕๒๑ มาตรา ๒๘)

จะเห็นได้ว่า ศาสตราจารย์ (ประจำ) จะต้องเป็นข้าราชการเท่านั้น ดังนั้น หากศาสตราจารย์ ซึ่งเป็นข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัยคนใดได้รับคัดเลือกเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ก็จะต้องลาออกจากราชการตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕๘ และเนื่องจากตำแหน่งศาสตราจารย์เป็นตำแหน่งทางราชการเช่นเดียวกับตำแหน่งอัยการสูงสุด ปลัดกระทรวง หรืออธิบดี เมื่อลาออกจากราชการแล้วย่อมพ้นตำแหน่งไปด้วย ทำให้ขาดคุณสมบัติการดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕๖ (๓) (แต่เนื่องจากตำแหน่งศาสตราจารย์ประจำเทียบเท่าข้าราชการพลเรือนระดับ ๑๐ หรือตำแหน่งอธิบดี ศาสตราจารย์ประจำที่ได้รับแต่งตั้งเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและต้องลาออกจากราชการ แม้จะไม่สามารถคงคุณสมบัติการดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ไว้ได้ แต่ก็สามารถใช้คุณสมบัติที่เคยรับราชการในตำแหน่งไม่ต่ำกว่าอธิบดีหรือเทียบเท่ามาแล้วได้) ดังนั้น หากจะตีความว่าการดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ในมาตรา ๒๕๖ (๓) จะต้องเป็นศาสตราจารย์ประจำ ซึ่งเป็นข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัยเท่านั้น ข้อความนี้จะไม่ผลใช้บังคับได้เลย เพราะจะไม่มีผู้ใดใช้คุณสมบัตินี้เพื่อดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้ เนื่องจากจะต้องลาออกจากตำแหน่งเมื่อได้รับเลือก การตีความเช่นนี้จึงขัดต่อหลักการตีความกฎหมาย เพราะเป็นการตีความไปในทางที่ทำให้กฎหมายใช้บังคับไม่ได้

๔. คำว่า ศาสตราจารย์ ในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕๖ (๓) เป็นการระบุถึงตำแหน่งวิชาการในความหมายทั่วไป เพราะมิได้นิยามความหมายของศาสตราจารย์ไว้ในรัฐธรรมนูญ การแปลความหมายของคำๆ นี้ จึงต้องมองในภาพรวมว่า ผู้ร่างรัฐธรรมนูญต้องการคุณสมบัติของบุคคลลักษณะใด คำว่า ศาสตราจารย์ในรัฐธรรมนูญไม่จำเป็นต้องมีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า “ศาสตราจารย์” ในพระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๒๒ หรือพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๓๑ และถ้าพิจารณาความหมายของคำว่า ศาสตราจารย์ในพระราชบัญญัติฉบับอื่น เช่น พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๑๑ มาตรา ๓๕ พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช พ.ศ. ๒๕๒๑ มาตรา ๒๕ พระราชบัญญัติสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๓๐ พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. ๒๕๑๔ มาตรา ๓๔ ล้วนแต่บัญญัติว่า ตำแหน่งศาสตราจารย์นั้นอาจเป็นศาสตราจารย์ประจำหรือศาสตราจารย์พิเศษก็ได้ แสดงว่าตำแหน่งศาสตราจารย์ในมหาวิทยาลัยเหล่านี้รวมถึงตำแหน่งศาสตราจารย์พิเศษด้วย ดังนั้น การตีความว่า ศาสตราจารย์ในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕๖ (๓) ไม่รวมถึง ศาสตราจารย์พิเศษจึงใช้ไม่ได้กับมหาวิทยาลัยเหล่านี้ แต่ถ้าจะตีความว่า ศาสตราจารย์พิเศษเฉพาะในบางมหาวิทยาลัยที่พระราชบัญญัติจัดตั้งมหาวิทยาลัยนั้นบัญญัติให้รวมอยู่ในความหมายของคำว่าศาสตราจารย์เท่านั้นที่จะมีคุณสมบัติเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้

ก็จะทำให้เกิดความลักลั่นอย่างไม่มีเหตุผลระหว่างศาสตราจารย์พิเศษของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ซึ่งจะเห็นได้ชัดเจนว่า มิใช่เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญที่จะให้มีผลเช่นนั้น ดังนั้น การจะตีความให้มีผลบังคับได้อย่างเหมาะสมกลมกลืน จึงต้องแปลว่าคำว่าศาสตราจารย์ที่ใช้ในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕๖ (๓) เป็นการใช้ในความหมายทั่วไป รวมถึงศาสตราจารย์ทุกประเภทที่มีบทบัญญัติของพระราชบัญญัติจัดตั้งมหาวิทยาลัยรองรับ

๕. จากเหตุผลทั้งหมดที่กล่าวมา ไม่ว่าจะพิเคราะห์ถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายรัฐธรรมนูญ หรือพิจารณาในแง่การตีความบทบัญญัติแห่งกฎหมายให้มีผลใช้บังคับได้ จึงเห็นว่า คำว่าศาสตราจารย์ที่ใช้ในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕๖ (๓) ต้องมีความหมายรวมถึง ตำแหน่งศาสตราจารย์พิเศษในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ด้วย

๖. อย่างไรก็ตาม ถึงหากจะตีความคำว่าศาสตราจารย์ในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕๖ (๓) ว่าไม่รวมถึงศาสตราจารย์พิเศษ ก็ได้หมายความว่า ผู้ดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์พิเศษจะขาดคุณสมบัติที่จะดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในทันทีเพราะรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕๖ (๓) ระบุคุณสมบัติประการหนึ่งของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญประเภทผู้ทรงคุณวุฒิ สาขานิติศาสตร์ หรือรัฐศาสตร์ว่า จะต้องดำรงตำแหน่ง “ไม่ต่ำกว่า” ศาสตราจารย์ มิได้จำกัดว่า จะต้องเป็น “ศาสตราจารย์” เท่านั้น จึงมีปัญหาต้องวินิจฉัยต่อไปด้วยว่า หากคำว่า ศาสตราจารย์ไม่รวมถึงศาสตราจารย์พิเศษแล้ว ตำแหน่งศาสตราจารย์พิเศษเป็นตำแหน่งที่ไม่ต่ำกว่าศาสตราจารย์หรือไม่

พิเคราะห์แล้วเห็นว่า คณาจารย์ในมหาวิทยาลัยทั้งหลายนั้นประกอบด้วยอาจารย์ ๒ ประเภท คือ อาจารย์ประจำ ซึ่งเป็นข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย กับอาจารย์พิเศษ ซึ่งหมายถึงผู้มีคุณวุฒิเหมาะสมและมีได้เป็นอาจารย์ประจำ ซึ่งอธิการบดีจะแต่งตั้งตามคำแนะนำของคณบดี (ดูพระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๓๖ และข้อบังคับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยว่าด้วยการแต่งตั้งศาสตราจารย์พิเศษ พ.ศ. ๒๕๒๒ ข้อ ๓) อาจารย์ประจำจะมีตำแหน่งทางวิชาการ ๔ ตำแหน่ง คือ ศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ และอาจารย์ ในขณะที่อาจารย์พิเศษก็มีตำแหน่งทางวิชาการ ๔ ตำแหน่งเช่นกัน คือ ศาสตราจารย์พิเศษ รองศาสตราจารย์พิเศษ ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิเศษ และอาจารย์พิเศษ

การแต่งตั้งศาสตราจารย์ (ประจำ) ต้องพิจารณาคุณวุฒิ ความสามารถทางการสอนและผลงานวิชาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย ส่วนคุณสมบัติของผู้จะได้รับการแต่งตั้งเป็นศาสตราจารย์พิเศษนั้น จะกำหนดเป็นข้อบังคับของมหาวิทยาลัยแต่ละมหาวิทยาลัย เช่น

ข้อบังคับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยว่าด้วยการแต่งตั้งศาสตราจารย์พิเศษ พ.ศ. ๒๕๒๒ กำหนดคุณสมบัติที่จะต้องดำรงตำแหน่งหรือเคยดำรงตำแหน่งอาจารย์พิเศษไม่น้อยกว่าสิบเอ็ดปีสำหรับผู้มีวุฒิปริญญาตรี ไม่น้อยกว่าแปดปีสำหรับผู้มีวุฒิปริญญาโท และไม่น้อยกว่าหกปีสำหรับผู้มีวุฒิปริญญาเอก จะต้องแสดงผลงานทางวิชาการ ประกอบด้วยมีชั่วโมงสอนประจำวิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรของมหาวิทยาลัยและทำการสอนได้ผลดีสมความมุ่งหมาย และจะต้องเสนอผลงานแต่งหรือเรียบเรียงตำราที่ใช้ประกอบการศึกษาตามหลักสูตรของมหาวิทยาลัยไม่น้อยกว่าเล่มหนึ่งซึ่งมีคุณภาพดีมาก หรือบทความทางวิชาการที่มีคุณภาพดีมากซึ่งได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่แล้วไม่เกินห้าปีก่อนที่จะได้รับพิจารณาแต่งตั้งเป็นศาสตราจารย์พิเศษ หรือมีผลงานวิจัยซึ่งมีคุณภาพดีมากโดยทำเสร็จไม่เกินห้าปีก่อนที่จะได้รับพิจารณาแต่งตั้งเป็นศาสตราจารย์พิเศษ ส่วนข้อบังคับของมหาวิทยาลัยอื่นก็มีหลักเกณฑ์เช่นเดียวกัน จะเห็นได้ว่า ผู้ที่จะได้รับแต่งตั้งเป็นศาสตราจารย์พิเศษจะต้องมีคุณสมบัติ ประกอบด้วย คุณวุฒิ ระยะเวลาการสอนและผลงานทางวิชาการและเป็นตำแหน่งที่ต้องมีการโปรดเกล้า ฯ แต่งตั้ง เช่นเดียวกับศาสตราจารย์ประจำ และเมื่อพิจารณาว่าในกลุ่มของอาจารย์พิเศษมีตำแหน่งอาจารย์พิเศษ ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิเศษ รองศาสตราจารย์พิเศษ และศาสตราจารย์พิเศษ เช่นเดียวกับตำแหน่งอาจารย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์ ซึ่งเทียบกันได้ชั้นต่อชั้น ประกอบกับคุณสมบัติของศาสตราจารย์พิเศษ ซึ่งจะต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญพิเศษในลักษณะที่เป็นผู้นำทางวิชาการ (authority) ในวิชาที่สอนแล้ว ย่อมสรุปได้ว่า ตำแหน่งศาสตราจารย์พิเศษย่อมเป็นตำแหน่งที่เทียบเท่ากับศาสตราจารย์

๗. ส่วนการที่นายอุกฤษ มงคลนาวิน เคยเป็นกรรมการในคณะกรรมการ ป.ป.ป. นั้น เห็นว่าไม่ตรงกับคุณสมบัติที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕๖ (๓) ที่ระบุว่าต้องเคยเป็นกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เพราะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติตามมาตรานี้หมายถึงองค์กรที่จัดตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕๗ ซึ่งขณะนี้ยังไม่มี การแต่งตั้ง แต่มิได้รวมถึงคณะกรรมการ ป.ป.ป. ซึ่งแต่งตั้งตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พ.ศ. ๒๕๑๘ จึงไม่สามารถอ้างคุณสมบัติข้อนี้ได้

๘. สำหรับประเด็นที่ ๒ นั้น เมื่อวินิจฉัยว่า คำว่า ศาสตราจารย์ในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕๖ (๓) มีความหมายรวมถึงศาสตราจารย์พิเศษด้วยแล้ว ประเด็นที่ ๒ จึงไม่จำเป็นต้องวินิจฉัย

สรุป

เห็นว่า คำว่า ศาสตราจารย์ ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๕๖ (๓) มีความหมายรวมถึง ศาสตราจารย์พิเศษด้วย และตำแหน่งศาสตราจารย์พิเศษ

ในมหาวิทยาลัยทั้งหลายเป็นตำแหน่งที่เทียบเท่ากับตำแหน่งศาสตราจารย์ (ประจำ) ดังนั้น นายอุกฤษ มงคลนาวิน ซึ่งได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์พิเศษ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย จึงมีคุณสมบัติที่จะดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

นายสุชาติ ไตรประสิทธิ์

อัยการสูงสุด

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยของศาสตราจารย์บุญชนะ อัตถากร

๑. ปัญหาเกี่ยวกับเรื่องการแต่งตั้งนายอุกฤษ มงคลนาวิน เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งจะพิจารณาวินิจฉัยในการประชุมศาลรัฐธรรมนูญ วันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑ นั้น โดยสรุปก็คือ ฝ่ายวุฒิสภาเห็นว่า ได้ดำเนินการตามกระบวนการที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญเพื่อแต่งตั้งให้นายอุกฤษ มงคลนาวิน เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิทางนิติศาสตร์เสร็จสิ้นไปแล้ว คงอยู่แต่เพียงที่จะนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อลงพระปรมาภิไธยเท่านั้น แต่อีกฝ่ายหนึ่งคือ องค์กรประชาชนปไต่โดยและองค์กรประชาชน รวมตลอดถึงองค์กรสื่อสารมวลชน ฯลฯ เห็นว่า นายอุกฤษ มงคลนาวิน ไม่มีคุณสมบัติที่จะเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้ ทั้งนี้ โดยอ้างถึง ^(๑) เอกสารที่นายอุกฤษ มงคลนาวิน ได้นำเสนอกิจกรรมการสรรหาเพื่อประกอบการพิจารณาว่า ตนเป็นกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) และเคยเป็นศาสตราจารย์ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) การกล่าวอ้างนี้ไม่เป็นความจริงหรืออีกนัยหนึ่งคือ เป็นความเท็จทำให้วุฒิสภาหลงผิด แล้วเลือกให้เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงเห็นว่า นายอุกฤษ มงคลนาวิน ไม่มีสิทธิที่จะได้รับเลือกให้เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้

๒. ข้าพเจ้ามีความเห็นว่า ศาลรัฐธรรมนูญย่อมประกอบด้วย ประธาน และตุลาการศาลรัฐธรรมนูญหลายท่าน มีอำนาจเหนือผู้ใช้อำนาจอธิปไตยทางนิติบัญญัติ (สภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภา) และทางบริหาร (คณะรัฐมนตรี) กับทางตุลาการ (ศาล) ฉะนั้น การที่จะเลือกบุคคลใดให้ดำรงตำแหน่ง จะต้องได้บุคคลที่มีความรู้สึกรู้สีกและความสำนึกในความรับผิดชอบต่อชาติบ้านเมืองมากที่สุด นายอุกฤษ มงคลนาวิน ซึ่งถ้าตีความตามรัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้โดยชัดแจ้งเป็นลายลักษณ์อักษร จึงไม่มีสิทธิที่จะได้รับการแต่งตั้งเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้ ศาลรัฐธรรมนูญจึงควรพิจารณาวินิจฉัยให้วุฒิสภายกเลิกมติที่ได้ทำไปแล้ว และเลือกสรรบุคคลใหม่แทน นายอุกฤษ มงคลนาวิน ^(๒)

หมายเหตุ

- (๑) ดูประวัติย่อพร้อมความยินยอมของผู้ได้รับการเสนอชื่อเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญของ นายอุกฤษ มงคลนาวิน
- (๒) ดูมาตรา ๒๕๕, ๒๕๖, ๒๕๗, ๒๖๗ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ และมาตรา ๑๗ ๒๗ ๓๗ แห่งพระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๒๒
- (๓) คำวินิจฉัยนี้ได้ยึดหลักทางนิติศาสตร์ และรัฐศาสตร์ ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐

ศาสตราจารย์บุญชนะ อัตถากร

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยของศาสตราจารย์ประเทือง กীরติบุตร

๑. ตามที่ขอให้พิจารณาข้อเสนอขององค์กรประชาธิปไตย และองค์กรประชาชนร้องขอให้ท่านประธานเสนอให้พิจารณาวินิจฉัยเกี่ยวกับการคัดเลือกนายอุกฤษ มงคลนาวิน เป็นตุลาการรัฐธรรมนูญว่าจะไม่ถูกต้องกับรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕๖ (๓) ของรัฐธรรมนูญ ท่านประธานจึงอาศัยอำนาจตามมาตรา ๒๖๖ เสนอเรื่องให้พิจารณา กระผมเห็นว่า ท่านประธานมีอำนาจตามมาตรา ๒๖๖ ที่จะเสนอเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย ไม่มีความจำเป็นอย่างไรที่จะไปวินิจฉัยองค์กรที่ริเริ่มเรื่องขึ้นมาว่าเป็นองค์กรหรือไม่ เพราะตัวท่านประธานรัฐสภามีอำนาจที่จะเสนอปัญหาเกี่ยวกับการตีความของรัฐธรรมนูญได้ตามมาตรา ๒๖๖ อยู่แล้ว

๒. ปัญหาที่ว่า คำว่า “ศาสตราจารย์” ตามมาตรา ๒๕๖ (๓) ของรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ มีความหมายถึง “ศาสตราจารย์พิเศษ” ด้วยหรือไม่

เห็นว่า ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕๖ (๓) ได้กำหนดคุณสมบัติของคนที่จะเป็นตุลาการรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๒๕๕ (๓) ไว้ว่าต้องมีคุณสมบัติ เคยเป็นรัฐมนตรี กรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน หรือเคยรับราชการในตำแหน่งไม่ต่ำกว่ารองอัยการสูงสุด อธิบดีหรือเทียบเท่า หรือดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าศาสตราจารย์ตามนี้แสดงอยู่ในถ้อยคำแล้วว่าต้องเคยเป็นข้าราชการในตำแหน่งดังกล่าว คำว่า ดำรงตำแหน่ง รับราชการในตำแหน่งนั้นๆ พูดย่างๆ คือ หมายถึงข้าราชการในตำแหน่งดังกล่าว

ปัญหาที่จะต้องวินิจฉัย คือ คำว่าศาสตราจารย์จะมีความหมายรวมถึงศาสตราจารย์พิเศษหรือไม่นั้น เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๒๒ มาตรา ๑๗ ข้อ ๘ แยกการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งและถอดถอนอธิการบดี ศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์พิเศษ เป็นแต่ละตำแหน่งไม่รวมกัน

ในมาตรา ๒๗ กำหนดอำนาจหน้าที่กรรมการประจำคณะ หรือคณะกรรมการประจำแผนก อีสระมีอำนาจหน้าที่ในข้อ ๕ ว่าถึงการเสนอการแต่งตั้งและถอดถอนศาสตราจารย์ ศาสตราจารย์พิเศษ ศาสตราจารย์กิตติคุณ รองศาสตราจารย์พิเศษ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิเศษ ในคณะหรือแผนกอีสระต่อมหาวิทยาลัย โดยแยกตำแหน่งข้าราชการเป็นชนิดๆ ไป

ในมาตรา ๓๔ ได้กำหนดคณาจารย์ประจำของมหาวิทยาลัย มีตำแหน่งทางวิชาการ ดังนี้
๑. ศาสตราจารย์ ๒. รองศาสตราจารย์ ๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ๔. อาจารย์

ในมาตรา ๓๖ กล่าวถึงอาจารย์พิเศษ อธิการบดี จะแต่งตั้งตามคำแนะนำของคณบดี ฯลฯ และมีได้เป็นคณาจารย์ประจำของมหาวิทยาลัย

ในมาตรา ๓๗ ศาสตราจารย์พิเศษ จะโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากผู้ซึ่งเป็นหรือเคยเป็นอาจารย์พิเศษ ในวิชาที่ผู้นั้นมีความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษโดยคำแนะนำของสภามหาวิทยาลัย

ในมาตรา ๓๘ ศาสตราจารย์ ซึ่งมีความรู้ความสามารถความชำนาญพิเศษ และพ้นจากตำแหน่ง ไปโดยไม่มีความผิด สภามหาวิทยาลัยอาจแต่งตั้งให้เป็นศาสตราจารย์กิตติคุณ ในวิชาที่ศาสตราจารย์ผู้นั้น มีความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษ ฯลฯ

ตามมาตราต่างๆ เหล่านี้ แสดงให้เห็นว่า ตำแหน่งศาสตราจารย์ กับ ศาสตราจารย์พิเศษ แยกกันเป็นต่างหาก ทั้งการแต่งตั้ง การถอดถอน มาตลอด เมื่อเป็นเช่นนี้ ผู้ที่ดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ จึงไม่ใช่ศาสตราจารย์พิเศษ

๓. เมื่อศาสตราจารย์ กับ ศาสตราจารย์พิเศษ เป็นคนละอย่างแยกกันตามที่เรียนมาแล้ว การเลือกนายอุกฤษ มงคลนาวิน จึงไม่ชอบด้วยมาตรา ๒๕๖ (๓)

ศาสตราจารย์ประเทือง กীরติบุตร

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยของพลโท โกวิท มัชฌมจันทร์

ข้อเท็จจริงมีว่า ในการสรรหาและคัดเลือกบุคคลซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิมาดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญตามความในมาตรา ๒๕๕ (๓), ๒๕๖ (๓) และ ๒๕๗ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ปรากฏว่า นายอุกฤษ มงคลนาวิน ซึ่งได้รับการคัดเลือกจากวุฒิสภามีตำแหน่งทางวิชาการเป็น “ศาสตราจารย์พิเศษ” ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มิใช่เป็น “ศาสตราจารย์” ที่เป็นข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย จึงมีความเห็นเป็น ๒ ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งเห็นว่าชอบด้วยบทบัญญัติมาตรา ๒๕๖ (๓) แล้ว อีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่าขัดต่อบทบัญญัติดังกล่าว ประธานรัฐสภาจึงอาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๒๖๖ ของรัฐธรรมนูญขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า

๑. คำว่า “ศาสตราจารย์” ตามความในมาตรา ๒๕๖ (๓) ของรัฐธรรมนูญ มีความหมายรวมถึง “ศาสตราจารย์พิเศษ” ด้วยหรือไม่

๒. หากวินิจฉัยว่ามีได้มีความหมายรวมถึง “ศาสตราจารย์พิเศษ” ด้วย ขอให้วินิจฉัยว่าการเสนอชื่อ นายอุกฤษ มงคลนาวิน ของคณะกรรมการสรรหาผู้ทรงคุณวุฒิ และการคัดเลือกของวุฒิสภาที่มีมติเลือกนายอุกฤษ มงคลนาวิน นั้น ไม่ชอบด้วยบทบัญญัติของมาตรา ๒๕๖ (๓)

คำวินิจฉัย ตามบทบัญญัติ มาตรา ๒๕๖ (๓) บัญญัติว่า

“(๓) เคยเป็นรัฐมนตรี กรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน หรือเคยรับราชการในตำแหน่งไม่ต่ำกว่ารองอัยการสูงสุด อธิบดีหรือเทียบเท่า หรือดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าศาสตราจารย์”

จากบทบัญญัตินี้ดังกล่าวมีบุคคล ๒ ประเภท คือ บุคคลที่ “เคยเป็น...” และบุคคลที่ “เคยรับราชการ...” มาก่อน ข้อความสุดท้ายจึงหมายความว่า “เคยรับราชการดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าศาสตราจารย์” หากจะหมายความว่า “ดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าศาสตราจารย์” เท่านั้น ก็คงจะขัดกับเจตนารมณ์ เพราะเมื่อได้รับเลือกแล้วจะต้องไปลาออกตามมาตรา ๒๕๘ ก็ทำให้ต้องขาดคุณสมบัติตามมาตรา ๒๕๖ ได้อีก ซึ่งไม่น่าจะเป็นเช่นนั้น

ตามพระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๒๒ ผู้มีหน้าที่สอนมี ๒ ประเภท คือ คณาจารย์ประจำของมหาวิทยาลัย และอาจารย์พิเศษ ตามกฎทบวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๑๕) ออกตามความในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๐๓ ได้กำหนดตำแหน่งศาสตราจารย์ไว้เป็นข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย ตลอดจนการบรรจุและแต่งตั้งมิได้กำหนดถึงตำแหน่งศาสตราจารย์พิเศษแต่ประการใด ตำแหน่งศาสตราจารย์เป็นตำแหน่งในการรับราชการ ดังเช่น

ตามมาตรา ๒๐ ของพระราชบัญญัติดังกล่าวได้กำหนดคุณสมบัติของผู้จะได้รับเลือกมาดำรงตำแหน่ง
อธิการบดี ตาม (๒) ก็ใช้ความว่า “เคยดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์” เป็นต้น ส่วนศาสตราจารย์พิเศษ
คงมีบัญญัติในมาตรา ๓๖ และ ๓๗ ของพระราชบัญญัตินั้น เกี่ยวกับอาจารย์พิเศษซึ่งจะแต่งตั้งเป็น
ครั้งคราว ประจำปีการศึกษา มิได้เป็นคณาจารย์ประจำ จึงแยกต่างหากจากกัน ฉะนั้น คำว่า “ศาสตราจารย์”
ตามความในมาตรา ๒๕๖ (๓) ของรัฐธรรมนูญ หาได้รวมถึง “ศาสตราจารย์พิเศษ” ด้วยไม่

จึงวินิจฉัยว่า

๑. คำว่า “ศาสตราจารย์” ตามความในมาตรา ๒๕๖ (๓) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช ๒๕๕๐ มิได้มีความหมายรวมถึง “ศาสตราจารย์พิเศษ”

๒. การสรรหาผู้ทรงคุณวุฒิของคณะกรรมการสรรหาที่เสนอชื่อ นายอุกฤษ มงคลนาวิน
ตำแหน่งทางวิชาการเป็นศาสตราจารย์พิเศษ และการคัดเลือกของวุฒิสภามีมติเลือกนายอุกฤษ
มงคลนาวิน จึงยังไม่ชอบด้วยบทบัญญัติของมาตรา ๒๕๖ (๓)

พลโท โกวิท มัชฌมจันทร์

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยของศาสตราจารย์โสภณ รัตนกร

ปัญหาที่จะต้องวินิจฉัยข้อแรกมีว่า คำว่า “ศาสตราจารย์” ตามความในมาตรา ๒๕๖ (๓) ของรัฐธรรมนูญ มีความหมายรวมถึงศาสตราจารย์พิเศษด้วยหรือไม่

พิเคราะห์แล้วเห็นว่า คำว่า “ศาสตราจารย์” และ “ศาสตราจารย์พิเศษ” เป็นตำแหน่งทางวิชาการในสถาบันอุดมศึกษาและเป็นคำที่ใช้อยู่ในกฎหมายว่าด้วยสถาบันอุดมศึกษา ก่อนที่จะนำมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ฉะนั้น การที่จะพิจารณาว่า คำว่า “ศาสตราจารย์” จะมีความหมายรวมถึง “ศาสตราจารย์พิเศษ” ด้วยหรือไม่ ตามปัญหาข้างต้นนั้น จำเป็นจะต้องพิจารณาถึงความหมายและความเป็นมาของคำทั้งสองนั้นในกฎหมายว่าด้วยสถาบันอุดมศึกษาเสียก่อน และเนื่องจากรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕๖ (๓) บัญญัติถึง “ศาสตราจารย์” และ “ศาสตราจารย์พิเศษ” โดยมีได้เจาะจงถึง ศาสตราจารย์และศาสตราจารย์พิเศษในสาขาใดหรือของสถาบันอุดมศึกษาใดโดยเฉพาะ จึงเห็นสมควรได้พิจารณาถึงศาสตราจารย์และศาสตราจารย์พิเศษของสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ โดยทั่วไปด้วย

ได้ตรวจสอบกฎหมายว่าด้วยสถาบันอุดมศึกษาฉบับต่างๆ แล้ว ปรากฏว่า แม้กฎหมายว่าด้วยสถาบันอุดมศึกษาหลายฉบับได้บัญญัติถึงคำว่า “ศาสตราจารย์” ซึ่งเดิมเรียกว่า “ศาสตราจารย์ประจำ” ต่างหากจากคำว่า “ศาสตราจารย์พิเศษ” แต่ก็มีความหมายว่าด้วยสถาบันอุดมศึกษาบางฉบับได้เคยบัญญัติคำว่า “ศาสตราจารย์” ให้มีความหมายรวมถึง “ศาสตราจารย์ประจำ” และ “ศาสตราจารย์พิเศษ” ด้วย เช่น พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. ๒๔๙๕ มาตรา ๓๕ พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ. ๒๕๑๑ มาตรา ๓๒ (๑) พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พ.ศ. ๒๕๑๑ มาตรา ๒๘ (๑) พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. ๒๕๑๒ มาตรา ๓๕ (๑) และพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. ๒๕๑๒ มาตรา ๓๕ (๑) เป็นต้น ทั้งในปัจจุบันกฎหมายว่าด้วยสถาบันอุดมศึกษาบางฉบับ ก็ยังคงบัญญัติว่า “ศาสตราจารย์” หมายความว่า “ศาสตราจารย์ประจำ” และ “ศาสตราจารย์พิเศษ” เช่น พระราชบัญญัติสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๓๐ บัญญัติว่า “คณาจารย์ในสถาบัน มีดังนี้ (๑) ศาสตราจารย์ซึ่งอาจเป็นศาสตราจารย์ประจำ หรือ ศาสตราจารย์พิเศษ...” และได้มีบทบัญญัติเช่นเดียวกันในพระราชบัญญัติอื่นๆ อีก เช่น พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๑๑ มาตรา ๓๕ (๑) พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. ๒๕๑๔ มาตรา ๓๔ (๑) และพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช พ.ศ. ๒๕๒๑ มาตรา ๒๕ (๑) เป็นต้น นอกจากนั้นกฎหมายว่าด้วยสถาบันอุดมศึกษาบางฉบับ เช่น พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี พ.ศ. ๒๕๓๓ มาตรา ๔๕ และพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๔๕ และระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการใช้

ตำแหน่งทางวิชาการเป็นคำนำหน้านาม พ.ศ. ๒๕๓๖ ก็ได้กำหนดให้ใช้อักษรย่อ ศ. นำหน้านามของผู้ที่เป็น “ศาสตราจารย์” หรือ “ศาสตราจารย์พิเศษ” เหมือนกัน จากบทบัญญัติของกฎหมายและระเบียบดังกล่าวจะเห็นได้ว่า คำว่า “ศาสตราจารย์ หรือคำย่อว่า “ศ.” อาจหมายความถึง “ศาสตราจารย์” หรือ “ศาสตราจารย์พิเศษ” ก็ได้

อนึ่ง กฎหมายว่าด้วยสถาบันอุดมศึกษาหลายฉบับ ได้จัดบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องด้วยศาสตราจารย์และศาสตราจารย์พิเศษไว้ในหมวดเดียวกัน โดยเรียกชื่อหมวดนั้นว่า “ตำแหน่งทางวิชาการ” อันแสดงให้เห็นว่า ศาสตราจารย์พิเศษก็ถือว่าเป็น “ตำแหน่งทางวิชาการ” เช่นเดียวกับศาสตราจารย์

เมื่อตรวจสอบถึงคุณสมบัติ หลักเกณฑ์ และวิธีการแต่งตั้งศาสตราจารย์และศาสตราจารย์พิเศษตามกฎหมายว่าด้วยสถาบันอุดมศึกษาฉบับต่างๆ แล้ว ปรากฏว่ากฎหมายดังกล่าวแต่ละฉบับมีการบัญญัติถึงคุณสมบัติ หลักเกณฑ์ และวิธีการแต่งตั้งศาสตราจารย์และศาสตราจารย์พิเศษไว้คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ ทั้งศาสตราจารย์และศาสตราจารย์พิเศษจะได้ทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งทั้งศาสตราจารย์และศาสตราจารย์พิเศษจะต้องมีคุณวุฒิทางการศึกษา ต้องได้ทำการสอนและมีผลงานทางวิชาการตามที่กำหนด ซึ่งกฎหมายบางฉบับ เช่น พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช พ.ศ. ๒๕๒๑ มาตรา ๒๗ กำหนดไว้ว่า ศาสตราจารย์พิเศษต้องมีคุณสมบัติทางวิชาการเช่นเดียวกับศาสตราจารย์ประจำ บางฉบับกำหนดคุณวุฒิของศาสตราจารย์ประจำและศาสตราจารย์พิเศษโดยมาตรฐานเดียวกัน เช่น พระราชบัญญัติสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๓๓ พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๑๑ มาตรา ๓๘ พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. ๒๕๑๕ มาตรา ๓๗ เป็นต้น ข้อที่แตกต่างกันชัดเจนก็คือ ศาสตราจารย์จะต้องเป็นอาจารย์ประจำ คือเป็นผู้สอนประจำอยู่ในสถาบันอุดมศึกษานั้นๆ ส่วนศาสตราจารย์พิเศษจะเป็นอาจารย์ประจำไม่ได้

ที่มีการกล่าวว่า ศาสตราจารย์จะต้องผ่านการประเมินผลงานทางวิชาการจากทบวงมหาวิทยาลัย และจะต้องเป็นข้าราชการระดับ ๑๐ จึงถือว่าศาสตราจารย์อยู่ในระดับสูงกว่าศาสตราจารย์พิเศษนั้น น่าจะไม่ใช่ความจริงเสมอไป เพราะว่าเฉพาะศาสตราจารย์สำหรับมหาวิทยาลัยในระบบราชการ หรือที่เรียกกันว่า “ศาสตราจารย์ของทบวง” เท่านั้น ที่การแต่งตั้งจะต้องผ่านการประเมินผลงานทางวิชาการจากทบวงมหาวิทยาลัย ซึ่งเกี่ยวข้องกับระบบเงินเดือนของข้าราชการ สำหรับศาสตราจารย์ของมหาวิทยาลัยที่อยู่นอกระบบราชการ เช่น ศาสตราจารย์ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งมีได้มีฐานะเป็นข้าราชการ หากต้องผ่านการประเมินผลงานทางวิชาการจากทบวงมหาวิทยาลัยไม่ ทั้งการแต่งตั้ง

ศาสตราจารย์พิเศษก็ต้องผ่านการประเมินผลงานทางวิชาการของแต่ละมหาวิทยาลัยเช่นกัน โดยทั่วไปไม่น่าจะกล่าวได้ว่าศาสตราจารย์จะมีความรู้ความสามารถทางวิชาการสูงกว่าศาสตราจารย์พิเศษเสมอไปตามความเป็นจริงเมื่อแรกเริ่มมีมหาวิทยาลัยต่างๆ ยังไม่มีศาสตราจารย์หรือศาสตราจารย์ประจำไม่ คงมีแต่ศาสตราจารย์พิเศษ เท่านั้น ศาสตราจารย์หรือศาสตราจารย์ประจำเพิ่งมีขึ้นในภายหลัง โดยทั่วไปศาสตราจารย์พิเศษมักจะเป็นผู้มีวิทยุติและประสบการณ์ทั้งด้านวิชาการและการทำงานมากกว่าศาสตราจารย์ประจำ

สำหรับปัญหาที่ว่า คำว่า “ศาสตราจารย์” ตามความในมาตรา ๒๕๖ (๓) ของรัฐธรรมนูญ มีความหมายรวมถึงศาสตราจารย์พิเศษด้วยหรือไม่ นั้น เห็นว่า เมื่อตามกฎหมายว่าด้วยสถาบันอุดมศึกษา คำว่า “ศาสตราจารย์” อาจหมายรวมถึงศาสตราจารย์พิเศษด้วย และกฎหมายดังกล่าวบางฉบับและระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีก็ให้ใช้คำย่อ ศ. สำหรับคำว่า ศาสตราจารย์และศาสตราจารย์พิเศษร่วมกัน รัฐธรรมนูญก็น่าจะใช้คำว่า ศาสตราจารย์ในความหมายที่อาจรวมถึงศาสตราจารย์พิเศษด้วยเช่นกัน โดยทั่วไปศาสตราจารย์พิเศษก็มีคุณสมบัติและคุณวุฒิทางวิชาการไม่ด้อยกว่าศาสตราจารย์ จึงไม่น่าจะมีเหตุที่รัฐธรรมนูญจะกีดกันมิให้ศาสตราจารย์พิเศษเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ คงให้เป็นได้เฉพาะผู้เป็นศาสตราจารย์เท่านั้น ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาจึงวินิจฉัยว่า คำว่า “ศาสตราจารย์” ตามความในมาตรา ๒๕๖ (๓) ของรัฐธรรมนูญ มีความหมายรวมถึงศาสตราจารย์พิเศษด้วย

เมื่อได้วินิจฉัยดังนี้แล้ว ก็ไม่จำเป็นต้องวินิจฉัยปัญหาข้อสองต่อไป

ศาสตราจารย์ไสภณ รัตนากร

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยของนายโอกาส อรุณินท์

ได้พิจารณาปัญหาที่ประธานรัฐสภาขอให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยแล้วมีความเห็น ดังนี้

ปัญหาว่า คำว่า “ศาสตราจารย์” ตามความในมาตรา ๒๕๖ (๓) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มีความหมายรวมถึง “ศาสตราจารย์พิเศษ” ด้วยหรือไม่ นั้น โดยที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติคุณสมบัติของผู้ทรงคุณวุฒิที่จะเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จะต้องเป็นผู้มีความรู้ในระดับศาสตราจารย์ ซึ่งอาจมาจากมหาวิทยาลัยต่างๆ และพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยต่างๆ ก็ได้บัญญัติคุณสมบัติของผู้ที่อาจได้รับพระบรมราชโองการแต่งตั้งให้เป็นศาสตราจารย์ไว้โดยแจ้งชัด ดังนั้น คำว่า “ศาสตราจารย์” จึงหมายถึง ศาสตราจารย์ตามที่กฎหมายบัญญัติ และ ณ ที่นี้มีความจำเป็นต้องพิจารณาจากกฎหมายของแต่ละมหาวิทยาลัยโดยเฉพาะ ดังกรณีของ ดร.อุกฤษ มงคลนาวิน ก็เป็นปัญหากรณีเป็นผู้ได้รับพระบรมราชโองการแต่งตั้งให้เป็นศาสตราจารย์พิเศษโดยความเห็นชอบของสภามหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ ตามนัยมาตรา ๑๗ (๘) ของพระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๒๒ ฉะนั้น การพิจารณาความหมายของคำว่า “ศาสตราจารย์พิเศษ” กรณีนี้จึงต้องพิเคราะห์พิจารณาจากบทบัญญัติของพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวในส่วนที่เกี่ยวข้อง

พระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๒๒ มิได้บัญญัติให้ชัดเจนว่า “ศาสตราจารย์” หมายความว่า “ศาสตราจารย์พิเศษ” แต่กลับปรากฏว่าได้บัญญัติถึงผู้ทรงความรู้ความสามารถระดับสูงไว้หลายตำแหน่ง เช่น มาตรา ๓๕ บัญญัติว่า ศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ต้องมีคุณวุฒิ ความสามารถทางการสอนและผลงานวิชาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย ส่วนคุณวุฒิของศาสตราจารย์พิเศษนั้น มาตรา ๓๗ บัญญัติว่า จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากผู้ซึ่งเป็นหรือเคยเป็นอาจารย์พิเศษในวิชาที่ผู้นั้นมีความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษ ดังนั้น จึงเห็นในเบื้องต้นว่า ผู้ทรงคุณวุฒิที่จะได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็น “ศาสตราจารย์” กับ “ศาสตราจารย์พิเศษ” ย่อมไม่เหมือนกัน

นอกจากปรากฏว่า ศาสตราจารย์และศาสตราจารย์พิเศษ มีความเป็นมาต่างกัดังกล่าวข้างต้นแล้ว เมื่อย้อนดูบทเฉพาะกาลของ พระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์ฯ มาตรา ๕๑ ยังได้บัญญัติแยกคำระหว่างผู้เป็นศาสตราจารย์ กับศาสตราจารย์พิเศษ ก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้ผู้นั้นมีฐานะเป็นศาสตราจารย์หรือศาสตราจารย์พิเศษ ตามพระราชบัญญัตินี้ด้วย

อนึ่ง ในการที่สภามหาวิทยาลัย ตามพระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๒๒ จะถวายคำแนะนำเพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งผู้ใดเป็นศาสตราจารย์พิเศษตามมาตรา ๓๗ นั้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยยังได้กำหนดข้อบังคับของมหาวิทยาลัยไว้ตามข้อบังคับ ๑ ลงวันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๒๒ ว่าด้วยการแต่งตั้งศาสตราจารย์พิเศษขึ้น โดยเฉพาะกำหนดความหมายของ “ศาสตราจารย์พิเศษ” ตลอดทั้งคุณสมบัติและผลงานทางวิชาการของผู้ที่จะได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง ซึ่งข้อบังคับนี้ใช้เฉพาะ “ศาสตราจารย์พิเศษ” เท่านั้น

โดยสรุปจึงเห็นว่าโดยที่ความหมายของคำว่า “ศาสตราจารย์” กับ “ศาสตราจารย์พิเศษ” มีข้อกำหนดตามกฎหมายในเรื่องต่างๆ แตกต่างกัน ฉะนั้น คำว่า “ศาสตราจารย์พิเศษ” ของ ดร.อุกฤษ มงคลนาวิน จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงมิใช่ “ศาสตราจารย์” ตามพระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๒๒ และมาตรา ๒๕๖ (๓) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

ส่วนปัญหาต่อไปว่า ดร.อุกฤษ มงคลนาวิน มีคุณสมบัติที่จะได้รับแต่งตั้งเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญหรือไม่นั้น เห็นว่า เมื่อไม่ปรากฏ ณ ที่ใดว่า ศาสตราจารย์ หรือศาสตราจารย์พิเศษเทียบเท่าได้ หรือดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่ากันหรือไม่ ดังนี้ จึงเห็นว่าไม่อาจวินิจฉัยเทียบได้ว่าเท่ากัน หรือไม่ต่ำกว่ากัน ตามนัยมาตรา ๒๕๖ (๓) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

นายโอกาส อรุณินท์

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ